TOPLUM
HABER VE YORUM DERGİSİ

tarihte faşizmin yolları

SAYI: 55 4 Mayıs 1973

KADINLAR DA SEÇECEK

Atatürk'ün özel ilgisiyle 1930'da belediye seçimlerine, 1934'de TBMM seçimlerine katılma hakkına ulaşan Türk kadını, hâlâ aşama yapamamış bu yönde. 1935'de TBMM üyesi, milletvekili 18 kadın varken, Atatürk'ten sonraki dönemlerde sırasıyla, 15,16.9,3,4,8, 5 milletvekilliği sağlanabilmiş ve ilk dönem sayısına bile ulaşamamıştır. Oysa dikkatleri çekecek önemli bir dayanak var: TÜRKİYEDEKİ SEÇMENLERİN YARISI KADINDIR. Milleti temsil eden Mecliste, onun temsilcisi, doğal niteliklerini de taşıyan kadınlar da uygun oranlarla yer alabilir. Bu olanağın doğması zamanı gelmiştir.

Kadın seçmen, kadın sorunlarına eğilecek partiyi, çalışmalarını iyi anlatıp, duyurduğu sürece dikkatle izlyecek ve mutlaka destekliyecektir. Memur, işçi, esnaf, köylü sorunlarını bir siyasi amaç olarak ele alıp yansıtır, çözüm aranırken gösterilen uyarıcı gayret kadar ve belki daha fazlasına lâyık KADIN SORUNLARI, gi çekebilir. Bugüne değin sorunlarına sahip çıkanların azlığı, geri plânda bıraktıysa kadınlarda çakadını sorumluluğa itme yarışınğın uyarışıyla etkilenmeğe başlamışlardır. TV, radyo, basın, çevre, kadın seçmen sayısı oranında ildadır.

Soruna öncelikle sahip çıkacak parti bu uyanışa, bu sorumluluk alma isteğine yön verebilir, kanalize edip, hattâ hızlandırıp gücüne güç katabilir. Kadın seçmenin oyları dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir etkendir. Artık kadın salt eşinin doğrultusunda oy vermeyebilir, hattâ onu da kendi yanına çekebilir.

Çalışan kadın, sorumluluk yüklenen kadın hızla artmaktadır. Konuşan, dinleyen kadın, daha iyi bir ortamı gören, duyan kadın, iyi yi öneren partiye destek olacaktır. Ona önem veren, ondan adaylara daha çok olanak veren partiye yaklaşacaktır. Öne çıkma umuduyla, yetki alma umuduyla, yararlı olma umuduyla partisinin başarısı için çalışacaktır.

Parti teşkilâtlarında partiler, eşlerini, kadın yakınlarını sorumluluğa yöneltmeli, kadın çevrelerini konuyla ilgilendirmeli ve başarısında pay vermelidir. Adım adım yürüyecek partili kadın önderler, TBMM'de de olumlu gelişmelere yol açabileceklerdir.

İngiltere, İsrail, Hindistan kadın yetkilileri, kadın bakanlar, yöneticiler dünyada giderek dikkat çekmektedirler.

Türkiye'de kırk yıl önce Atatürk'le atılmış, Dünyanın pek çok ülkesinden önce başarılmış büyük adım, hızlandırılmalıdır. Cumhuriyetin 50. yılında devrimlerin yeniden güç kazanması için çalışmak, kadınları da gayretlendirir. Profesör, amir, Dr., hakim, avukat, öğretmen, eczacı, bankacı, maliyeci, fabrikatör, işçi, mühendis, çiftçi, yazar, sanatçı ve her meslekten kadınlar soruna sahip çıkmalı, yetkilerini çoğaltma, temsilcilerini destekleme yarışına katılmalıdır.

1973 seçimlerinde diğer partilerle birlikte, özellikle bu yazının yazarının benimsediği, tutumuna en yakın gördüğü CHP'nin kadın adaylara daha çok olanak vererek soruna eğilmesi beklenmelidir. Halkla içten ilişkiler kurarken halka daha çok yaklaşırken kadın çoğunluğa, onun sesini de duyurarak, onun adaylarını da benimseterek eğilmelidir. Kadınlar, dünyanın diğer ülkelerindeki uyanısa paralel, gösterilecek ilgiyi, doğal yakınlasmalarıyla, içten bağlanıslarıyla gösterip, oylarıyla başarı yolunu açacaklardır.

Kadının seçimlerle bağıntısı bence cok önemli bir konudur. Israrla, önemini baska yazar ve yöneticilere benimseteceğim döneme kadar direnisim, benzer yazılarla konuyu tekrarlayısım sürecek. Tek değilim bu cabada ama ilk baslıyanlardan olmak, önde olmak istiyorum.

HASİBE SELF
(Ankara)

ORTA ÖĞRETİM SORUNU

Türk çocuklarının her yönden gelişimini sağlamak, daha eğil.mli yapabilmek ama öyle pek yerinde olan beş yıllık ilkokul öğretiminden sonra her bölümü üç yıllık orta okul ve liseden oluşturulan (orta basamak öğretim kurumları vardır.

Ortaokul, öğrencileri lise ve orta meslek okullarına hazırlayan ve ilkokula göre daha geniş bilgi veren okullardır.

Liseler ise öğrencileri yüksek öğretime hazırlayan okullardır.

Bunu böylece belirttikten sonra yüksek okulun amacına uygun olmak üzere eskiden lise dönemi içinde ve son sınıfta ayrılan Fen ve Edebiyat kolları bulunmaktaydı.

Edebiyat kolunda daha çok Toplum Bilimler'i ilgilendiren dersler ağır basıyor, Türk dili ve Edebiyatı, felsefe, mantık - sosyoloji, tarih ve coğrafya derslerine önem veriliyordu.

Fen kolunda ise fen dersleri daha üstün tutuluyor ve matematik, tabiat bilgisi, fizik, kimya dersleri daha geniş yer alıyordu.

Daha sonra bu ayrıma pek doğru olarak lisenin ikinci sınıfında başlanıldı. Ve bu sistem bugün de uygulanıyor .

Bir aralık söz konusu derslerin lise dönemine sığdırılamaması ileri sürülerek lise öğrenimi dört yıla çıkarıldıysada 1954 - 1955 yılından geçerli olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığınca üç yıla indirildi. Lise döneminin dört yıla çıkarılması kanımızda hiç de doğru değildi Sakıncalsı anlaşıldı ve hemen geriye dönüş yapıldı.

Gerek ortaokul ve gerekse lise dönemlerinin üç yıllık süreleri çok yerinde olarak konulmuştur.

Ve dönem süresini artırmak değil kolları lisenin birinci sınıfından başlatmak daha uygundur. Fen derslerine istekli bir çocuğa zorla edebiyat dersleri ve edebiyat uğraşısına istekli bir çocuğa gene zorla fen dersleri gördürtmekle yarar yerine zarar doğar.. Nitekim yıllardan beri bu yüzden dökülen ve orta öğretimi yarıda bırakan büyük bir kitle vardır.

Ve bile bile söyliyelim ki bizim kişisel olarak düşünemiz «Edebiyat ve Fen» kollarının değil lisenin birinci sınıfından olanak varsa ortaokuldan ayrılmasını öngörüyoruz.

Bu iş en kısa zamanda ele alınır ve ortaya konulursa iyi olur

TURGUT YÜCEL
(Artvin)

CİLT: 3 SAYI: 55 4 MAYIS 1973

TOPLUMDA BU HAFTA

HABERLER / YORUMLAR

Kapak: Fahri Karagözoğlu

TOPLUM'DAN

Sevgili Toplum okuru,

Ülkemiz yavaş yavaş seçim düzeyine giriyor. Bakanlar daha koltuklarını ısıtmadan, seçim çevrelerine doğru gittiler; taban fiyatları konusundaki o katı görüş, yerini, üreticiyi yürekten sevme görünüşüne, neredeyse, dokunsanız ağlayacak bir yumuşaklığa bıraktı.

Bu hava giderek yoğunlaşıp, 14 Ekim'e kadar, her telden söylevler, suçlamalar, rejimi koruma yolunda aslanlar gibi kükremelerle sürecek...

Peki ama, söyler misiniz lütfen, seçim sonucundan ne bekliyorsunuz? Tarih, demokrasinin hangi aşamalardan geçtiğini pek güzel yazıyor. Açın tarih kitaplarını, 14 Ekim seçimlerinin sonuçlarını da, seçimlerden sonra neler olacağını da bir güzel okuyun.

Türkiye, büyük burjuvazinin tüm üretim güçlerine sahip çıkması dönemine girmiştir. Bu dönemin doğal gereği, siyasal iktidarı bu kesimin ele geçirmesi ve küçük burjuvaziye karşı mücadelesini yoğunlaştırmasıdır. Seçimler büyük burjuvazinin zaferiyle sonuçlanacaktır. Seçimlerden sonra ise, üretim güçlerine sahip çıkmak için büyük burjuvazinin küçük burjuvaziye karşı açtığı mücadele yoğunlaşacak ve bu mücadele, politik hayatımıza, sağa karşı şiddet tedbirleri olarak yansıyacaktır. Çünkü, geleneksel yapısı içinde, küçük burjuvazi, ideolojik bir sağ çizgide yer almaktadır.

Mücadelenin ikinci ve daha katı aşaması emeğin sömürülmesi şeklinde görülecek; lokavt tehditleri artarken, grevler önlenecektir. Bu da sola karşı tedbirler olarak gerçekleştirilecektir. Sonra... Sonrasını zaman gösterir.

Bunlar ne falcılık, ne de kehânettir. Tarihten ders almayı bilmek, her mantığı bu sonuçlara götürür.

Ülkü Arman

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik Yayın Limited Şirketi adına Sahibi ve Genel Yönetmeni :

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutiyet Cad. Hatay Sok. 10/15 Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME : Posta Kutusu 160 Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klişeler Emek Klişecilik'te yapılmıştır. Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak (renkli)	5.000 TL.	Arka kapak	4.500 TL.
Sütun cm.	50 TL.	(siyah-beyaz)	

Seçimler

Yeni bir sorun

Partilerarası Seçim Komisyonu, cumhurbaşkanı seçimi ve hükümetin yeniden kurulması olayları karşısında ara vermek zorunda kaldığı çalışmalarına yeniden başlarken, Yüksek Seçim Kurulunca alınan bir karar tartışmalara yol açtı. Yüksek Seçim Kurulu, 14 Ekim 1973 tarihinde yapılacak genel milletvekili seçimleriyle birlikte Cumhuriyet Senatosu (c) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin de yapılması gerektiğini hükme bağlamış, (b) grubu illerinde ise seçim yapılmasına olanak bulunmadığı sonucuna varmıştı.

Tartışma bu yüzden çıktı. Başta CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit bulunmak üzere, bazı politikacılar ve hukukçular, Yüksek Seçim Kurulunun bu kararını eleştiriyor, Anayasaya göre altı yıllık görev sürelerini tamamlamış oldukları için (b) grubu illerinden seçilen senatörlerin de seçim kapsamına alınması gerektiğini belirtiyorlardı. Bu arada CHP Genel Başkanı, öteki partilerin liderlerine birer mektup göndererek, Yüksek Seçim Kurulunun kararına dikkatlerini çekti ve belirttiği aksaklığın giderilmesi için birlikte hareket edilmesini istedi. DP ve daha sonra da TBP Genel Merkezleri birer bildiri yayınlayarak, 14 Ekimde (b) grubu illerinde de seçim yapılması gerektiği görüşüne katıldıklarını açıkladılar. Ancak, koalisyon ortakları olan AP ve CGP genel merkezleri, bu konuda bir görüş açıklamadılar, tartışmaların gelişmesini beklemeyi uygun buldular.

Gerekçesi ne?

Yüksek Seçim Kurulu, (b) grubu illerde seçim yapılmamasına özetle şu gerekçe ile karar vermişti:

«Kanun kovucunun, Cumhuriyet Senatosu konusunda kabul ettiği ve ön plânda yer verdiği husus, iki yılda bir üçte birinin yenilenmesi esasıdır. Milletvekili genel seçimlerinin dört yılda bir olmak üzere 1961 1965 ve 1969 yıllarında yapıldığı ve bundan sonraki genel seçimlerin 14 Ekim 1973 Pazar günü yapılacağı gözönünde tutulursa, kanun koyucunun Millet Meclisi genel seçimleriyle Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinin bir arada ve bunu tâkip eden iki yılda bir de üçte bir yenileme seçimlerinin yapılmasını sağlamak ve böylece üçte bir esasını muhafaza etmek amacıyla bu hükümleri koyduğunun kabulü gerekir. Aksi halde getirilen sistemin uygulanması olanağı ortadan kalkmış olur.

Bu açıklamalar karşısında, 14 Ekim 1973 Pazar günü yapılacak Millet Meclisi genel seçimleriyle birlikte, sadece Cumhuriyet Senatosu (c) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin yapılması ve (b) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin yapılmaması gerektiğine karar verilmelidir.»

Ecevit diyor ki..

CHP Genel Başkanı Ecevit, Yüksek Seçim Kurulunu bu kararı üzerine öteki partilerin genel başkanlarına gönderdiği mektupta şöyle diyordu:

«Yüksek Seçim Kurulu, 14 Nisan 1973 günü Resmî Gazetede yayınlanan 119 sayılı kararıyla, Cumhuriyet Senatosu (b) grubu illeri üçte bir yenileme seçimlerinin 14 Ekim 1973'te yapılacak Millet Meclisi genel seçimiyle birlikte yapılması gerekmediğine karar vermiş bulunmaktadır. Oy çokluğu ile verilmiş bulunan bu kararın, Anayasamızın 73. Maddesinde 1254 sayılı kanunla yapılan düzenlemenin ve ayni kanunla eklenen geçici 11. ve 1488 sayılı kanunla eklenen geçici 12. maddenin amacına uygun düşmediği, Cumhuriyet Senatosu üyeliğini, Anayasanın genel ve açık hükmüne rağmen altı yıldan çok daha uzun bir süreye çıkardığı görüşü ile bu kararın düzeltilmesi için Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına başvurmuş bulunuyoruz.

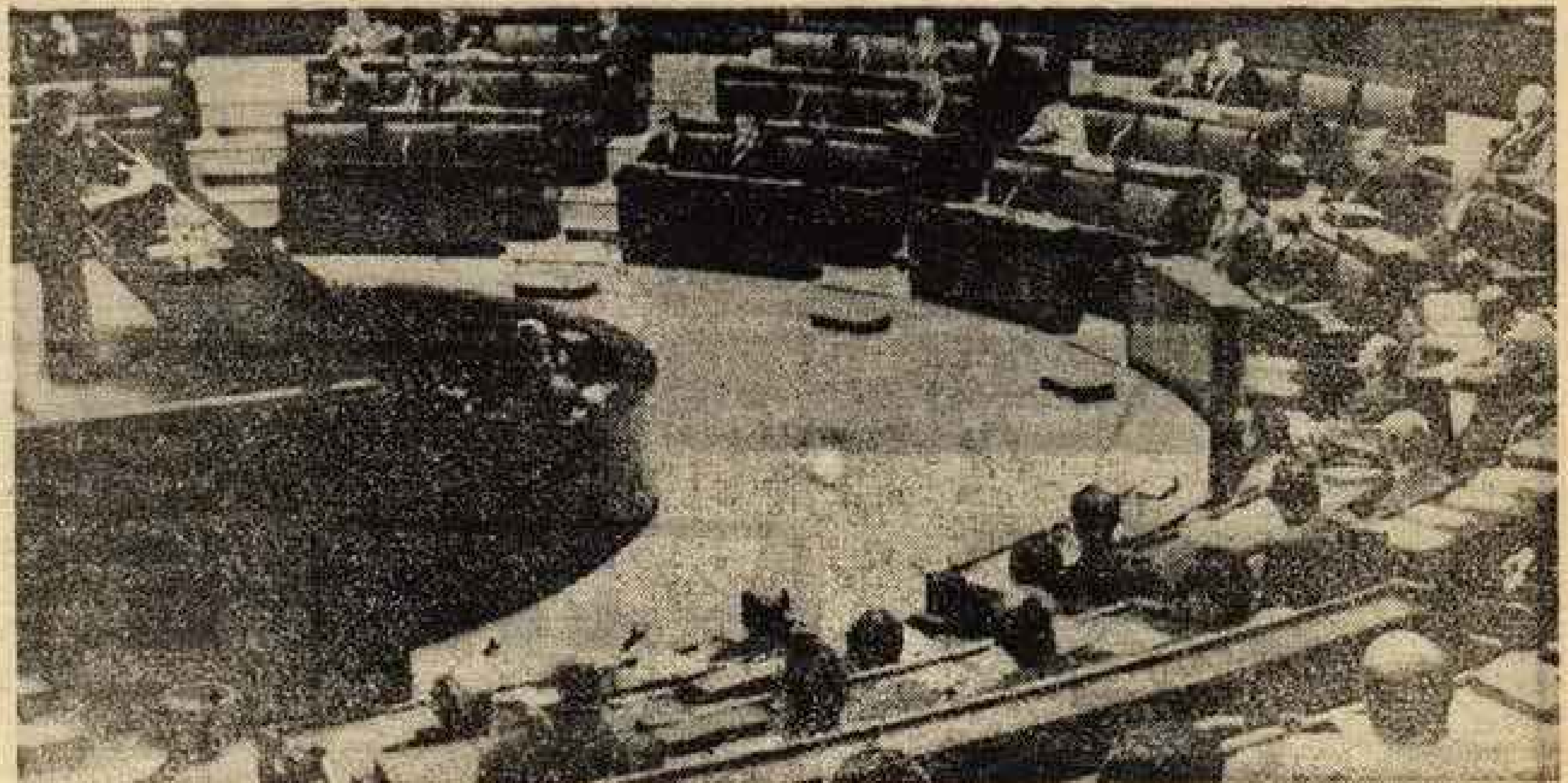
1254 sayılı kanunla Anayasaya eklenen geçici 11. Maddenin aynı kanunla 73. Maddede yapılan düzenlemenin tabii sonucu olarak; 1488 sayılı kanunla eklenen geçici 12. Maddenin ise mevcut koşullar bakımından yapılması mümkün görülmeyen (c) grubu illerin üçte bir yenileme seçimlerinin ertelediği belli iken bu ertelemenin, hiçbir demokratik ülkede görülmeyen bir biçimde senatörlük müessesesinin süresini dokuz yıldan fazla bir döneme bağlanması şeklinde yorumlanmış olmasının millî iradeye dayalı parlâmenter rejim kavramı ile bağdaşmıyacağı yolundaki görüşümüzü paylaşacağınızı umuyoruz.

Bu nedenle, demokratik rejimin temel kurallarından biri olan seçmenlerden alınan temsil yetkisinin belirli ve mübalâğalı olmayan bir süre için geçerli kalmasının sağlanmasında, demokrasiye inanan bütün partilerin işbirliği yapmasını doğal sayıyoruz.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına yaptığımız başvurma yazısının bir örneği ekli olarak sunuyoruz. Aynı doğrultuda girişimlerde bulunacağınız umuduyla saygılar sunarız.»

Anayasa ne diyor?

Anayasa, seçimle gelen 150 Senato üyesinin her iki yılda bir üçte birinin yenilenmesini öngördüğün-

CUMHURİYET SENATOSU: Yürekler hızla çarpıyor...

den, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimini düzenleyen kanun, Türkiye'de mevcut 67 ili (a), (b) ve (c) grupları olmak üzere üçe ayırmış ve her gruba dahil illerin 50 ü ye seçmesini öngörmüştü.

Yüksek Seçim Kurulunun, bu yıl yenilenmesine karar verdiği (c) grubunda 24 il bulunuyordu. Bunlar Ağrı, Amasya, Antalya, Artvin, Balıkesir, Bitlis, Burdur, Çanakkale, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Hatay, İstanbul, Isparta, Kars, Kütahya, Mardin, Muş, Rize, Samsun, Siirt, Tokat, Van ve Yozgat illeri idi.

Bu gruba dahil illerde yenileme seçimlerinin Haziran 1970 tarihinde yapılması gerekiyordu. Ancak, o günlerin koşulları böyle bir seçime elverişli olmadığı için Anayasada yapılan bir değişiklikle seçimler 1971 yılına ertelenmişti. 1971 yılında da seçimlerin yapılmasına olanak bulunamadı, çünkü Türkiye 12 Mart ortamına girmişti. Anayasada yeniden bir değişiklik yapılarak, (c) grubu illerdeki yenileme seçimleri 1973 yılında yapılacak genel milletvekili seçimleriyle birleştirildi.

(b) grubu illerindeki üçte bir yenileme seçimleri ise 5 Haziran 1966 tarihinde yapılmıştı. Anayasanın 73'üncü maddesinde yapılan düzenleme nedeniyle bu gruba mensup senatörlerin görev süresi uzamıştı. Bu gruba dahil illerde seçimler bu yıl yapılmadığı takdirde, 1975 yılında yapılacak, böylece senatörlerin görev süresi dokuz yılı aşmış olacaktı.

Bu grupta 21 il bulunuyordu. Bu illerde Adana, Afyon, Ankara, Bingöl, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Elâzığ, Eskişehir, Giresun, Gümüşane, Kayseri, Kocaeli, Muğla, Niğde, Sakarya, Tekirdağ, Trabzon, Tunceli, Urfa ve Uşak'tı.

Transferler

Yüksek Seçim Kurulunun bu yıl Ekim ayında yenilenmesine karar verdiği (c) grubu illerinden CHP, 16 senatör çıkarmıştı. Fakat bunların tamamına yakın bir kısmı, aradan geçen süre içinde CHP'den ayrılmış ve genellikle CGP'ye girmişlerdir. CHP'den ayrılanlar ve CGP ye girenler şunlardı:

Salih Türkmen, Mehmet Pırıltı, Fehmi Alpaslan, Nejat Sarlıcalı, Fehmi Baysoy, Sakıp Hatunoğlu, Mehrure Aksoley, Ekrem Özden, Cemal Yıldırım, Mehmet Hazer, Rıza Işıtan, Ferit Melen,

Yozgat Senatörü Sadık Artukmaç da son günlerde AP'ye girenler arasında yer almıştı.

CHP'nin bu yıl yenilenmesini istediği (b) grubu illerinden çıkardığı senatör sayısı AP'ye oranla çok düşük olmuştu. Bu grubun 12 ilinde CHP hiç senatörlük kazanamamış, öteki illerden de 10 senatör getirebilmişti. Ancak, dönem içinde bu senatörlerin büyük çoğunluğu da CHP'den ayrılmışlardı. Ayrılanlar arasında, Mukadder Öztekin, Salim Hazerdağlı, Hayri Mumcuoğlu, Ali Şakir Ağaoğlu ve Arslan Bora da bulunuyorlardı.

Seçim komisyonunda

Senato yenileme seçimleri konusundaki tartışma bu noktada bulunurken, İkinci Erim hükümeti sırasında AP, CHP, DP ve CGP'nin iştirakiyle kurulmuş bulunan, partiler arası Seçim Komisyonu da çalışmalarına yeniden başlamış, seçim sisteminin aksaklıklarını giderecek tedbirlerin tesbiti işine eğilmişti.

Dört ay kadar süyren aradan sonra ilk toplantısını CHP'li Turgut Artaç'ın başkanlığında yapan Komisyon, ön seçimler ve tercih oyu konusunu ele almış, bu konuda ileri sürülen çeşitli alternatifler üzerinde durmuştu. Ön seçim meselesi, Komisyonun başlıca sorunlarından biriydi; zira, bu sistemin aksaklıkları seçim sonuçlarına gölge düşürebilecek ölçüde tatsız olayların meydana çıkmasına yol açmıştı.

Fakat Komisyon, ön seçim sisteminden vazgeçilmesinin de mümkün olmadığı kanısında idi. Eğer bu sistem kaldırılırsa, siyasî partilerin il ve ilçe örgütleri fonksiyonsuz kalacakları gibi, partilerin seçimlerde söz sahibi olmaları da güçleşecekti. Bu nedenle Komisyon, ön seçim sisteminin devamını, ancak bu sistemin işleyiş biçimini değiştirmeyi uygun bulmuştu. Genellikle ön seçime katılacak delegeler ve milletvekilliğine adaylığını koyacak kimselerin bu delegeler üzerindeki etkileri konusu ele alınıyordu.

Komisyon, nasıl ön seçim sistemiyle partilere seçimlerde söz sahibi olma hakkı tanınıyorsa, tercih oyu sistemini benimsemekle de seçmenlere etkili olabilme hakkı tanınmasında prensip kararı almıştı. Ancak, henüz bu tercih oyunun ne şekilde kullanılacağı ve sınırının ne olacağı yolunda bir karara varılabilmiş değildir.

Komisyon üyelerinin görüşleri

Komisyon üyelerinin düşündükleri şu idi:

Adayları, siyasî partiler, ön seçim sisteminin aksaklıkları bertaraf edilerek getirilecek düzen içinde seçmelidirler. Ancak, vatandaş oyunu verirken parti tercihi yapma hakkına sahip olduğu kadar, aday tercihi yapma hakkını da elinde bulundurmalıdır. Fakat adaylar üzerindeki tercih hakkının ağırlığı, partiler için kullanılacak tercihten fazla olmamalıdır. Yani, seçmen önce partiyi tercih etmeli, ondan sonra adaylar üzerinde tercih hakkını kullanabilmelidir.

Partiler arası Komisyon, işte bu temel görüşüne uygun bir ön seçim ve tercih oyu sistemi getirmeye çalışıyordu. Komisyonun bu yoldaki çalışmalarının en geç Mayıs ayı sonlarına doğru tamamlanacağı, böylece meydana gelecek ortak kanun teklifinin kısa zamanda meclislerden geçmesinin sağlanacağı ümit ediliyordu.

Zira, Mayıs ayı ile birlikte seçim hazırlıklarının kanunî yönleri de başlamış oluyordu. 5 Mayısta il ve ilçe seçim kurulları teşkil olunacaktı. 10 Mayıs, daimî seçmen kütüklerine esas olacak kroki ve bina cedvellerinin ilçe başkanlıklarına verilmesinin son günüydü. 12 Mayısta il ve ilçe seçim kurulları tamamlanmış olacaktı. 13 Mayısta daimî seçmen kütükleri yazılacaktı. 2 Haziran, görevli bulundukları seçim çevresinden seçime katılacak olan memur ve hizmetliler ile belediye başkanı ve yargıçların istifalarının son gününü teşkil ediyordu. 3 Haziran kadar, seçime katılarak parti il ve ilçe başkanlarıyla yönetim kurulu üyelerinin istifalarını vermeleri gerekiyordu. 21 Haziranda sandık seçmen listeleri askıya çıkarılacaktı. 28 Haziranda sandık seçmen listelerine yapılacak itirazlar dönemi başlıyacaktı ve seçim hazırlıkları böylece seçimin başlangıç tarihi olan 3 Ağustos 1973 tarihine kadar sürüp gidecekti.

Ve o tarihten sonra da artık, bir yandan partilerin adayları belli olmaya başlayacak, bir yandan da partiler propaganda gezilerine hız vereceklerdi.

Savaşın neresinde olduğumuzu bilelim!..

Gerçekcilik kötümserlik demek değildir.

Onun için çekinmeden ve açık yüreklilikle, savaşın neresinde olduğumuzu saptayabiliriz. Yanlış görüşlerden ve ters yargılardan kurtulmanın yararı, gerçeği görmenin acısını giderecek düzeydedir.

Önce bilmemiz gereken şey, *«seçimlere gidiyoruz»* derken, —alışılagelinenin tam tersine— bir başlangıç noktasında bulunmadığımızdır.

Gerçek odur ki, Türk toplumu şimdi, 1965'de başlayan savaşın sonuna gelmiştir.

Tutucu güçler, bu savaşın 12 Mart 1971'de başlayan kesin sonuç muharebelerinde çeşitli başarılar kazanarak iktidarı tümüyle elegeçirmişlerdir.

Sayın Ecevit *«Çukurova Üreticiler Kurultayı»*nda yaptığı konuşmada :

«Bize göre, 12 Mart Muhtırası verilmese daha iyi olurdu. Verildi de ne oldu? 12 Mart'tan önce AP isteklerinden ancak bir kısmını yapabiliyordu. 12 Mart'tan sonra, isteyip de yapamadıklarını, millet yetki vermediği için, izin vermediği için yapamadıklarının hepsini, hattâ fazlasıyle yapma olanağı buldu»

diyerek, bunu bütün açıklığıyle ortaya koymuştur.

«Yapacağını fazlasiyle yapma olanağını bulanların», bundan sonra neler yapacaklarını bilmek için ise, kâhin olmaya gerek yoktur.

Bunlar şimdi büyün *eyyamcılıklariyle* ve çeyrek yüzyıldır ustası kesildikleri *halkı kandırarak seçim kazanma entrikalarıyle* ellerinden gelen herşeyı yapacaklardır.

Gelecekteki birkaç dört yılın da anahtarı sayılabilecek 4 yıllık bir vekâleti olarak kavuşacakları *toplumu sömürme* olanağını kaçırmamak için birkaç aylığına :

«intibak mı diyorsunuz memurlar, işte intibaklar»
«taban fiyatları mı diyorsun ey üretici, al sana istediğin fiyat» demek bunlar için iş olmayacaktır.

Kur'an kursunun öğrencisi azalmasın diye,
Kasasına giren para eksilmesin diye,

Ektiği toprağı asıl sahibi elinden almasın diye,
Halkın uyanmasını istemeyen
Hoca efendilere,
Sömürücülere,
Toprak ağalarına,
«Alın size öğretmen kıyımı»
«Alın size yayın yasağı»,
«Alın size komunistlik heyulâsı»
demek ise zaten bunların eski ve değişmeyecek olan meslekleri.

Yemen'de kavrulmuş, sıtmayla sararmış Anadolu halkının kromozomlarına işlemiş olan tevekkülün, boyun eğikliğinin, minnettar olma duygusunun avantajları da hep bunların yararına..

Nedenini, niçinini öğrenemediğim, daha doğrusu öğrenmek istemediğim, şu son ekmek sıkıntısındaki bir gözlemimi, bu toplumsal karakterimize kanıt olarak, buraya aktarmak isterim :

Ekmek sıkıntısı bizim mahallenin bakkalını, bir anda mahallelinin sevgilisi haline getirdi. Çünkü adamcağız atladığı gibi arabasına, taa Gölbaşı'lardan mis gibi, hem de vitamini bol kara ekmeği alıp gelmekten kaçınmadı. Tabii mahalleli de bakkala minnettar olmaktan kaçınmadı. Bu nedenle ekmek başına yaptığı 20 kuruş zammı herkes helâlinden verdi. Kimse, hizmetin masrafının ekmek başına 20 parayı geçemeyeceğini hesap etmek küçüklüğüne düşmedi.

Halkı önce bir kez ekmeksiz bırakmayı becermek gerekir.

Ondan sonra bakkalından fırıncısına ve bilmem neredeki yöneticisine dek herkes istediği kadar minnettar kazanır.

Ama kimse *«Beni sen ekmeksiz bıraktın»* ithamiyle suçlanmak tehlikesiyle karşı karşıya kalmaz. Bu, Türk toplumuna özgü, en büyük güvencemizdir.

Kendi toprağı üzerinde ekilen kendi ekininden, kendisine borç tohumluk verip, ürününü —alacaklarına karşılık— elinden yok pahasına aldıktan sonra; karakışta çocuğuyla, ihtiyarıyle, genciyle ve hayvanıyle açlıktan ölüme mahkûm ettiği biçarelere, gönderdiği bir kile buğday karşılığında, bu karaktere dayanılarak Türkiye'de fakir — fukara babası olunmaktadır; bu karaktere dayanarak toprak ağası, köylüyü malıyle, canıyle ömür - boyu kendisine bağlayabilmektedir.

Ellerinden geleni arkalarına koymayacak olanların, önümüzdeki seçimlerde yapacaklarının, toplumdaki yansıması da, toplumun aynasındaki bu yapı özelliğinin odaklaşmalarına göre olacaktır.

Ve seçimlerle birlikte bir savaş böyle sona erecektir.

Fakat herşey bitmiş olmayacaktır.

Türk toplumu, sürdürülmek istenen sömürü düzenini değiştirmek için yeni yeni savaşlar verecektir. Yeter ki, şimdiki savaşın neresinde olduğumuzu bilelim ve kuvvetlerimizi harcamadan Sakarya gerisine çekilmeyi başaralım.

Bu düzen er - geç değişecektir.

TURHAN ERKER

Sıkıyönetim sorunu

Ekim ayında yapılacak seçimlerle ilgili bir başka sorun da bu seçimlere kadar sıkıyönetimin kaldırılıp kaldırılmıyacağı sorunu idi. CHP, sıkıyönetim altında genel seçimlere gitmenin son derece sakıncalı olduğu yolundaki görüşünü her vesile ile ortaya koyarken, öteki partiler, bu arada tabiatiyle Hükümetin koalisyon ortakları bu konuda kararlı olmadıklarını belli eden demeçler veriyorlardı. AP'ye göre, seçim başka şeydi, sıkıyönetim başka şeydi. Eğer sıkıyönetimi gerektiren nedenler ortadan kalkmazsa, bu düzen altında seçimlere gitmenin hiçbir sakıncası yoktu.

Naim Talû hükümetinin de bu konudaki görüşü kesinlikle belli değildi. Gerçi Başbakan, Meclis'ten güvenoyu aldığı gün yaptığı konuşmada, amaçlarının sıkıyönetimi gerektiren ortamdan kısa zamanda çıkmak olduğunu söylemişti ama, bu amaca ne zamana kadar ulaşılabileceği yolunda bir açıklama yapmamıştı.

Siyasî çevrelerde dolaşan söylentilere bakılırsa, CHP bu konuyu, sıkıyönetimin yeniden uzatılması için önümüzdeki ayın sonlarına doğru parlamentoya gelmesi beklenen hükümet teklifi tartışıldığı sırada bütün açıklığı ile ortaya koyacak, belki de sıkıyönetim seçim süresinde de devam ettirildiği takdirde bir takım tedbirler almak zorunda kalacaklarını ifade edecektir. Yine bu çevrelerin belirttiklerine göre, sıkıyönetimin yeniden uzatılması Mayıs ayı sonunda parlamentoda tartışılırken, öteki partilerin ve bu arada Hükümetin konuyla ilgili görüşleri de açıklık kazanmış olacak ve seçimlere nasıl bir düzen içinde girileceği aşağı yukarı belli olacaktır.

Ellinci yılda Cumhuriyetin ilkeleri

Bir milletvekili cinayete kurban gitti. Gerçekten üzüntü verici bir olay... Cinayetin nedeni, kan davasına ya da aşiretler arasındaki rekabete bağlanıyor. Yurdumuzun acı gerçeği...

Ölene Tanrıdan rahmet diliyerek, bir noktanın üzerinde durmak istiyoruz.

Fotoğraflarını da yayınlayarak, merhumun iki karısı olduğunu açıkladı gazeteler. Medeni Kanunumuza göre, bu, olanak dışıdır; ancak şeriat bu işe cevaz verir.

Hadi, bu da yurdumuzun acı gerçeklerinden biridir diyelim. Ama, insaf ile düşünülsün: Bir milletvekili, bir yandan Meclis kürsüsüne çıkıp «lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağına» söz verirken, öbür yandan şeriat düzenine göre iki, üç, dört kadın alırsa Cumhuriyet ilkeleri nerede kalır?

İşte Cumhuriyetin 50'nci yılında, Cumhuriyet ilkelerini korumaya yemin edenlerden birinin durumu. Üstelik, 36 milyon yurttaşımızdan sadece 600'ü bu yolda yemin etmek şerefine erişmektedir.

Şimdi siz, istediğiniz kadar Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlama hazırlıkları yapın, komiteler kurun, kanunlar çıkarın...

Üreticiler

Adana'da bir kurultay

Birinci Üreticiler Kurultayı Adana'da toplandığı gün, şehrin bir başka yerinde de Akdeniz Bölge Toplantısı adıyla bir başka toplantı düzenlenmişti. Akdeniz Bölge Toplantısı, Ziraat Odaları Birliğinin, Üreticiler Kurultayını ikinci plâna düşürebilmek için giriştiği bir tertibin sonucu idi. Zira, Birinci Üreticiler Kurultayının toplantı tarihi açıklanıncaya kadar, böyle bir toplantı düzenleneceğinden kimsenin haberi yoktu.

Birinci Üreticiler Kurultayı, 12 bin üretici çiftçinin oluşturduğu gerçekten önemli bir bölge toplantısı idi. Bu Kurultayı CHP düzenlemişti ve Kurultaydan önce bölgenin bine yakın köyünde hazırlık görüşmeleri yapılmış, böylece Kurultayın halka dayalı olması sağlanmıştı.

Eşraf kurultayı

Ziraat Odaları Birliği, CHP'nin Adana'da böyle bir toplantı düzenlediğini öğrenince, buna karşı bir tertip hazırlama yoluna gitmiş ve bölge üreticilerinin asıl temsilcileri olarak varlıklı toprak sahiplerini, toprak ağalarını **«Akdeniz Bölge Toplantısı»** adı verilen toplantıya dâvet etme kararı almıştı. Bu toplantı da Adanada olacaktı ve Üreticiler Kurultayının toplandığı gün toplanacaktı.

Ziraat Odaları Birliği, bölgenin eşrafını bu toplantıya davet ederken, ilgi toplayabilmek amacıyla Başbakan Yardımcısı Dr. Kemal Satır'la birlikte bazı Bakanların da Adana'ya geleceklerini ve Bölge Toplantısında birer konuşma yapacaklarını bildiriyordu. Ayrıca, bu toplantının bölgenin eşrafını ilgilendiren ve onların sorunlarına eğilmeyi öngören bir toplantı olduğunu gözler den uzak tutabilmek iiçn dâvetiyenin altına ilginç bir «not» konulması da ihmal edilmemişti. Bu nota göre, Bölge Toplantısına katılmak isteyen, fakat maddî durumu nedeniyle bu arzusunu gerçekleştirmek olanağı bulamayan çiftçilere 75 lira gündelik ödenecek, ayrıca yol, yemek ve yatak gibi ihtiyaçları da karşılanacaktı.

Amaç ne?

Yapılmak istenilen şuydu: Bölge halkı büyük çoğunluğu ile Akdeniz Bölge Toplantısına katılırsa, CHPnin düzenlediği Birinci Üreticiler Kurultayına rağbet edilmediği sonucu çıkacak, böylece de hem CHP'nin bir atılımı iflâsa sürüklenmiş, hem de bölgedeki üreticilerin bu partiye güvenmediği ortaya çıkarılmış olacaktı.

Ne var ki, hesaplar tutmadı. Her şeye rağmen, Akdeniz Bölge Toplantısına ancak 300 civarında delege katıldı, buna karşılık Birinci Üreticiler Kurultayını bölgenin 12 bin üreticisi izledi.

Gerçi, TRTnin haber bülteninde Ziraat Odaları Birliğinin düzenlediği toplantıya birinci plânda yer verilmişti, ama, büyük basın, Üreticiler Kurultayını buna tercih etmiş, bir kısmı ise Akdeniz Bölge Toplantısını sütunlarına alacak değerde ve

ECEVİT ÜRETİCİLERLE: Dert çoook...

önemde bulmamıştı. Bunun yanında, Kemal Satır da, toplantıya katılmayan «Hükümet erkânı» arasın da yer almıştı. Akdeniz Bölge Toplantısına katılacakları ve birer konuşma yapacakları ilân edilmiş bulunan Bakanlardan Adana'ya gitmeyen sadece Dr. Satır değildi; Tekel ve Orman Bakanları da bu toplantıya katılmayı gerekli görmemişlerdi.

Ecevit'in açış konuşması

Birinci Üreticiler Kurultayına CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve Türkiye Birlik Partisi Genel Başkanı Mustafa Timisi'den başka, CHP'nin bölge parlâmenterleri de katıldılar. Kurultayı bir konuşma ile açan CHP Genel Başkanı Ecevit **demokrasi, bütün halkın sesini duyurabildiği ve devlet yönetimine ağırlığını koyabildiği bir rejimdir»** dedi ve şöyle devam etti:

«— Oysa, Türkiye'de demokratik rejimin bütün kuralları işlemediği için sadece büyük çiftçinin, büyük iş adamının sesi duyulur. Küçük çiftçinin, köylünün sesi duyulmaz. Devlet yönetiminde de büyük çiftçinin, büyük iş adamının ağırlığı duyulur. küçük iş adamının ağırlığı yoktur. 12 Mart'tan bu yana demokrasiden uzaklaşıldığı için bütün çiftçinin ve köylünün sesi ve ağırlığı büsbütün duyulmaz oldu. Büyük iş adamı falancanın, filânca şehirdeki Ticaret Odası Başkanının TRT protokolünde özel yerleri vardır. Radyoda onların sesi duyulur. Meclis komisyonlarında onların sözleri dinlenir. Fakat köylünün sesi duyulmaz, duyurulmaz. Köylünün derdini ve isteklerini dile getirenlerin bircoğuna ise en ağır damgalar vurulur, bazıları mahkemelerde süründürülür.»

Ecevit, konuşmasının bundan sonraki bölümünde, Birinci Üreticiler Kurultayının köylünün dertleri üzerine örtülen örtüyü bir ucundan kaldırmak amacıyla düzenlendiğini ve köylünün Kurultayda sesini duyurabilme olanağını bulunduğunu anlattı, şöyle dedi:

«— 12 Mart'tan önce Anayasayı rafa kaldıranlar, istediklerinin ancak bir kısmını yapabiliyorlardı. Şimdi daha fazlasını yapabilmek olanağı buldular. Reformlar eskiden de AP'nin teminatı altında idi, şimdi de AP'nin teminatı altında..»

Askıya alınan demokrasi

CHP Genel Başkanına göre, gerçek reformların yapılabilmesi ve reformların Anayasada belirtilen sosyo—ekonomik amaçlara ulaşabilmesi için demokrasinin ve millî iradenin eksiksiz işlemesi gerekiyordu. Ecevit'in bu yoldaki görüşlerini de şu sözlerle anlattı.

«— 12 Martla demokrasi askıya alınmıştır. AP'ye, yitirmiş olduğu güç fazlasıyla kazandırılmıştır. Fakat, AP've millet için güç kazandırılamamıştır. Yine APve millete rağmen, devlet yönetiminde güç kazandırılmıştır.»

Reformların amacından saptırıldığını; bunun, şimdi hükümet kurmuş olan iki partinin elbirliğiyle gerçekleştirildiğini söyleyen Ecevit, **«Toprak reformu işe yaramaz hale getirilmiştir. Reformdan ümit bekleyenleri hayal kırıklığına uğratacaktır. Köylüyü büsbütün yoksullaştırıp ecirleştirecektir. Varlıklı çiftçiyi ise daha da varlıklı hale getirecektir»** dedi.

Tarım ve orman işçileri

CHP Genel Başkanı, tarım ve orman işçilerinin çalışma hayatlarını güvenlik altına alacak kanunların da çıkarılmadığını ve bunlara hükümet programında yer verilmediğini söyleyerek şöyle devam etti:

«— Ama Güvenlik Mahkemeleri Kanunu alelâcele geçirilecektir. Öylelikle köylünün, işçinin hakkını savunacak olanlar ağır baskılar, tehditler altına gireceklerdir. Fakat tarım işçisinin, orman köylüsünün hayatlarını güvenlik altına alacak kanunlar, belli ki, köylüden yana bir iktidar gerçekleşmezse daha yıllarca savsaklanacaktır.»

Ecevit konuşmasının bu bölümünde reform konusuna yeniden değindi. Toprak ve Tarım Reformu Tasarısı üzerinde ayrıntılı bilgi verdikten sonra. **«Halk yararına hiçbir reform istemiyen bir parti çıkıyor, reformlar bizim teminatımız altındadır, diyor. Bu, kurdun kuzuya «benim teminatım altındasın» deme sine benzer. Fakat, Türk halkının kuzu olmadığını göreceklerdir. İnanıyorum ki, Türk halkı kendini ne kurda yedirecektir, ne de koçun sultası altına girecektir» dedi.**

CHP Genel Başkanı, Kurultayda ki konuşmasını şöyle tamamladı:

«— Türkiye'nin bozuk düzeni içinde zaten destekleme alımlarındaki ve taban fiyatlarındaki ayarlamalardan daha çok büyük veya varlıklı çiftçiler yararlanabilmektedir. Onun için bu yıl değişik bir tarım destekleme politikasına ihtiyaç vardır. Genellikle yüksek verim elde edemiyecek durumda olan, kuraklık nedeniyle verimi büsbütün düşük kalan küçük çiftçilere, taban fiyatı üstüne ayrıca prim ödenmelidir. Düşük faizli kredi verilmelidir. Girdiler ise doğrudan doğruya kooperatifler ve devlet eliyle küçük çiftçiye ulaştırılmalıdır.»

Timisi'nin konuşması

Birinci Üretici Kurultayına CHP'nin davetlisi olarak katılan TBP Genel Başkanı Mustafa Timisi de bir konuşma yaptı. Timisi, ilgi ile izlenen bu konuşmasında özetle şöyle dedi:

«— Türk köylüsünün içinde bulunduğu yoksulluk, Türkiye'nin geri bırakılmış bir ülke oluşundan doğmaktadır. Ülkemizi çağın gerisinde bırakanlar ise yıllarca işbaşına getirilmiş bulunan siyasî partilerin kendileri ve uyguladıkları kalkın

ma politikasının yanlışlığıdır.

Türk köylüsü beklediği reformlara, arzuladığı yaşama, bu güne kadar desteklediği, iş başına getirdiği sağcı—çıkarcı partilerle ve onların uyguladıkları politika ile erişemez. Köylümüzün demokratik soldaki partileri anlayıp desteklemesi, yasama meclislerinde kuvvetlendirmesi, giderek iktidara getirmesi gerekir.»

Demirel'e cevap

Birinci Üreticiler Kurultayı toplandığı gün, Adalet Partisinin Temsilciler Meclisi de Ankara'da, Marmara Otelinde toplanmıştı ve son günlerin olaylarını değerlendiriyordu. Süleyman Demirel, bu toplantıyı açarken, milletin hukukuna sahip çıkacağını söylüyordu. Kendi hukukuna sahip çıkıp iktidar olamıyan bir parti liderinin bütün milletin hukukuna nasıl sahip çıkabileceği ise gerçekten merak konusu idi ve bu sözleri Adanada bulunan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, ertesi gün basına verdiği bir demeçle cevapladı:

«— AP Sayın Genel Başkanı, yaptığı bir konuşmada, milletin hukukuna kendilerinin sahip çıktıklarını söylemiştir. Oysa, milletin hukukuna sahip çıkmak şöyle dursun, 12 Mart sonrası rejimin sağladığı olanaklardan yararlanarak, milletin hukukunu, milletin hak ve özgürlüklerini büyük ölçüde kısıtlamışlardır. Ayrıca, dar gelirli halkın, köylünün, işçinin, esnafın, ezilmesine yol açan politikacıları daima desteklemişler, hâlâ da desteklemektedirler.

Kaldı ki, kendi hukukuna sahip çıkamıyan bir parti milletin hukukuna hiç sahip çıkamaz. AP kendi hukukuna bile sahip çıkamamıştır. Böyle partiden milletin hukukunu koruması beklenebilir mi?

Demokrasiye gölge etmesinler yeter.. Demokrasi, gereği gibi işlerse, milletin kendi hukukuna kendisi sahip çıkmasını bilecektir.»

Bülent Ecevit, bu arada, CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu'nun da zaman zaman CHPyi eleştirmesine değinerek, şunları söyledi:

«— CGPnin Sayın Genel Başkanı, Cumhurbaşkanı seçimini çıkmazdan kurtarmak için iyi niyetle baş vurduğumuz bazı çözümler dolayısiyle nedense bizi ağır biçimde eleştirmeye devam ediyor. Oysa, bu ağır eleştirilerinin konusu olan Cumhurbaşkanının görev süresini uzat-

olayların içinden

ÖZET

— Şu son günlerde neler oldu?, bir anlatsana bakalım.

— Garanti bir şeylerin fiyatına zam oldu.

— Meselâ neyin?.

— Neyin fiyatına zam olduğunu bilmem ama, bir şeyin fiyatına mutlaka zam olmuştur.

— Neden?.

— Sayın Naim Talû Başbakan oldu da ondan.

— İyi ama, Sayın Talû hayat pahalılığına çare bulacağını söylüyor.

— Hiçbir çare bulamaz.

— Niye?. Bu iş bu kadar çaresiz mi ki?.

— İş çaresiz değil ama, Sayın Talû çaresiz.

— Neden?.

— Sayın Talû, bu işe istese de bir çare bulamaz da onun için çaresiz.

— Niye?.

— Pahalılığı körükleyenler, her şeyin fiyatına zam yapılmasından yana olanlar Talû üzerine toz kondurmadıklarına göre, bu işin böyle olması gerekir.

— Peki başka?.

— Ha, bir de artık salonların sesi duyulmaya başladı.

— Ne demek o?.

— Bilirsin. Şimdiye kadar hep «Oda» ların sesi duyuluyordu. Radyoda açık oturum mu var?. Gelsin bilmem hangi Oda'dan biri. Televizyonda Teşvik Tedbirleri tartışması mı var?. Gelsin falanca Oda'dan filanca. Hele televizyondaki bir tartışmada öyle bir Odalı vardı ki, ya da Odabaşı, «Teşvik Tedbirleri cümlesinden Ankara'da para dağıtılacak» diye duymuş olmalı ki, bir kaç boş bavul kaptığı gibi düşmüş Ankara'ya. Acele doldurup gidecek bavulları. Son derece heyecanlı ve aceleciydi. Üstelik: «Bu kadar yetmez, biraz daha verin» gibi lâflar ediyordu. İşte, şimdiye kadar hep bunların lâfları duyuluyor, bunların sesleri çıkıyordu. Ama artık araya başka sesler de karışmaya başladı. Sanırım bu sesler daha da kuvvetleneceğe benzer yakında.

— Ne sesi bunlar?.

— Salonlardan gelen sesler. Ama dayalı döşeli salonlardan değil, spor salonlarından gelen sesler. Yakında salonlar veterli olmayınca, miting alanlarından ve tarlalardan gelmeye başlıyacak bu sesler.

— Biraz anlatsana!.

— Adana'da, Üreticiler Kurultayı toplanmış. Ve bu kurultayda tam 12 bin üretici, kendi dertlerini dile getirmişler. 12 bin sesi birarada düşünebiliyor musun?. Yarın öbürgün bu sesler çoğalmaya başladı mı, senin Oda'ların sesi pek cılız kalmaya başlar.

— Çoğalır mı dersin?.

— Çoğalacaktır.

— Neden?.

— Sayın Talû Başbakan oldu da ondan....

Mehdi Zıd

ma önerisi herkesten önce, kendi partisinin yöneticilerinden olan, es ki Başbakan Sayın Melen tarafından ileri sürülmüştür. Sayın Sunay'a bile bu telkinlerde bulunanların başında Sayın Melen gelmektedir. Sonra aynı çözüm yolunu tıkayanlara gene Sayın Melen öncülük etmiştir. Bu durumda, Sayın Feyzioğlunun başkalarını eleştirmesi biraz garip düşmüyor mu? Üstelik, aynı çözümü destekleyen iki partiden biriyle de şimdi işbirliği halindedirler.»

10 maddelik bildiri

Bu tartışmalardan bir gün sonra, Birinci Üreticiler Kurultayına katılan delegeler, Devletten neler beklediklerini açıklayan on maddelik bir bildiri yayınladılar. Bildiride bu istekler şöyle sıralanıyordu:

1 — Ekim ve dikim yapılmadan tarım ürünlerinin fiyatını devlet tesbit etmelidir. Bu fiyatlar, değişen şartlara göre yeniden düzenlenmelidir.

2 — Tarım âletleri ile tarım girdileri aracısız, kooperatifler eliyle ucuz fiyata sağlanmalıdır.

3 — Köylünün kredi sorununu çözecek kooperatifler bankası kurulmalı, yeterli kredi sağlanmalıdır.

4 — Toprak reformu en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir.

5 — Çukobirlik'teki köylünün aleyhine işleyen ağalık yönetimine son verilmelidir.

6 Çukurova'nın 1953 yılında başlayan halen yüzde 50 oranında başarılabilen sulama tesisleri hızla genişletilmelidir.

7 Destekleme alımları yeniden gözden geçirilmeli, küçük ve orta köylüyü güçlendirmeye yönelik bir prim sistemi uygulanmalıdır.

8 Köylünün ürettiği ürünler iç ve dış piyasalarda kooperatifler kanalıyla pazarlanmalı, aracılar ortadan kaldırılmalıdır. Tarım ürünlerini değerlendirecek konserve ve meyva suları sanayii teşvik edilmelidir.

9 — Köye uygarlığı getirecek yol, su elektrik, okul gibi alt yapı kuruluşları hızla tamamlanmalıdır.

10 — İhtiyaçların çözümü ile ilgili kararlarda üretici söz sahibi olmalıdır.

SÜLEYMAN DEMIREL
«Ne adam be!...»

A P

İstim sonradan geldi

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Marmara Otelinde, Temsilciler Meclisi üyeleri için verdiği mükellef ziyafette arkadaşlarına şöyle diyordu:

«— Beyler, nihayet kıratı düzlüğe çıkardık. Şimdi hedef, seçimlerdir. Bunu unutmayınız, her işinizi buna göre planlayınız.»

O gün Demirel'in neşesine diyecek yoktu. İki gün süren Temsilciler meclisi toplantısında, kimse ortaya kılçıklı bir mesele getirmemiş, Talû hükümetinde yer alan Başkanlık Divanı üyelerinden söz etmemiş, Partiden 6 senatörün neden ihraç edildiğini ve tüzük hükümlerini uygulamakla görevli Parti yöneticilerinin tüzük hükümleri ne aykırı olarak Hükümette yer almış bulunmalarının nedenini sormamıştı.

Bunlar yapılmadığı gibi, tersine, Demirel bir kahraman gibi karşılanmıştı. Temsilciler meclisinin çok üyesi **«Ne adam be!. Yine demokrasiyi kurtardı..»** diye kendi aralarında Demirel'i övme yarışına girmişlerdi. Başbakan bulunduğu sırada, İçişleri Bakanı'nın mahare tiyle «solcuların nefes alışlarını» bile öğrenen Demirel'in, kendi bünyesinde olup bitenlerden, delegeler arasında dolaştırılan övgülerden haberi olmamasına imkân var mıydı? Elbette her masada konusulanı biliyordu ve neşesinin başlıca nedeni de buydu.

Onulmaz yara

Ama her şeye rağmen Demirel'in, gönlünde gizlemek zorunda bulunduğu bir büyük endişesi vardı. Kırat gerçekten düzlüğe çıkmış mıydı? AP seçimi kazansa, hükümeti kurmakla kendisi görevlendirilecek miydi? Bu sorunun cevabını kendisi de veremiyor, soruyu gönlünde onulmaz bir yara gibi taşıyordu.

12 Mart'tan bu yana köprülerin altından çok sular akıp geçmişti. Ve artık, 12 Mart öncesinde Demirel'e ve kardeşlerine yöneltilen suçlamaların ardı arkası kesilmiş, her şey unutulup gitmişti. Merhum Menderes, **«hâfıza-i beşer nisyan ile malûldür.»** diye boşuna dememişti! İşte, Demirel'in gönlündeki yarayı sızlamaktan kurtaran, da bu idi.

Hele bir seçimler yapılsın ve sonuç alınsındı. Nasıl olsa o günlerin koşulları içinde bir kurtuluş yolu bulunur, seçimlerin tüm günâhları affettiği, etrafa yayılabilirdi.

AP Genel Başkanı, bu endişesini etrafındakilere hiç mi hiç belli etmiyordu. Neşesinden ağzı kulaklarına varıyor, gülerken başının tepesi bile kızarıyordu. Herhalde son aylarda Demirel'in bu kadar neşeli göründüğü bir başka yer, bir başka toplantı olmamıştı.

Boşver gama kedere...

Temsilciler meclisi kendisine karşı ne kadar da müşfik ve anlayışlı davranmıştı. Tüzük, «Başkanlık Divanı üyelerinden sadece biri hükümette yer alabilir.» diyormuş.. Ne gam!. İşte Temsilciler meclisi bunun da çaresini buluvermişti. Nizamettin Erkmen'in dışındaki Başkanlık Divanı üyelerini, Hükümete girdikleri gün görevlerinden istifa etmiş saymış, yerlerine de Demirel'in istediği kimseleri görevlendirmişti. Böylece, ortaya bir tüzük meselesi de çıkmamıştı. Zaten önemli olan, tüzük hükümlerine uygun hareket etmek falan değildi. Bu günlerin en önemli olayı, kıratı düzlüğe çıkarabilmekti. Demirel mademki kıratı düzlüğe çıkarmasını bilmiş, partilerüstü denilen 12 Mart damgalı hükümet sistemlerine paydos dedirtmiş ve Naim Talû'nun başkanlığında bir koalisyon hükümetinin kurulmasını sağlamıştı, mesele burada idi. Böyle bir

Yetkili, yetkisiz...

Her şeyi anya manya oldu belleyip seçimlere gitmenin tatlı heyecanını yüreklerinde duyanlar artık parti disiplini adı altında mebus kıyımına başlamışlardır. Sadece, öğretmen, öğrenci, memur, işçi kıyımı olmayacaktı ya, elbette kıyım partilerde mebuslara da gelecekti. Onlara da iyi oldu hakçası, onlar da bu kıyımın ne mene olduğunu öğrensinler bakalım.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde Gürler'e oy verdiği sanılan Zonguldak Milletvekili Cahit Karakaş da AP de kıyıma uğramış. Bilindiği gibi Cahit Karakaş Birinci Erim Kabinesinde Bayındırlık Bakanı olmuştu. Ben, Karakaş'ı Bayındırlık Bakanlığında önemlice bir memur iken tanıaım. İlyas Seçkin Bayındırlık Bakanı idi, ben de onun Basın Müşaviri idim. Cahit Karakaş o günlerde tanıdığım ve sevdiğim kişilerden oldu. Bakan olduktan sonra kendisini hiç görmedim. Ancak Gürler'in adaylığını koyduğu günlerde bir kaç kez görüştük. Eğilimlerini o günlerden biliyordum. Seçim gizli oyla yapıldığı, milletvekillerini de *«Gürler'e oy verdiğin için seni partiden atıyorum»* diye atamadıkları için, herhalde Karakaş'ı parti disiplinine aykırı davrandığı gerekcesiyle atmışlardır. Karakaş da, zaten barınamıyacağı AP'den ayrılıp, CHP'ye geçti.

Karakaş'ın CHP'ye girişi sırasında sayın Ecevit bir konuşma yapıyor ki, bu konuşmanın iki bölümü hayli dikkat çekici ve ilginçtir. Ecevit konuşmasının birinci bölümünde, *«12 Mart 1971'den sonra CHP'den* muhalefet olma hakkı alınmıştı» diyor. 12 Mart 1971 den sonra CHP'den muhalefet olma hakkını kim almıştı? Eğer bu hakkı Birinci Erim kabinesi almışsa, alanlar arasında o tarihte hükümette Bayındırlık Bakanı olarak görev alan Cahit Karakaş da vardır. Tabii Cahit Karakaş'la birlikte, CHP kanadından hükümete girenlerin de payı var. Gerçi bunlardan çoğu CHP'den ayrıldı. Şimdi bahtlarını başka partilerin saflarında deneyecekler. Cahit Karakaş, partiye girerken kendine ufak bir taş atıldığının farkında mıdır?

Konuşmanın ikinci bölümünde CHP muhalefetinin düşünsel doğrultusu saptanmaktadır. Ecevit, CHP'nin karşısındaki partilerle nasıl muhalefet yapacağını şu sözlerle belirtiyor :

«CHP, çetin mücadeleler sonunda bu hakkı yeniden elde etmiştir. Şimdi milletten aldıkları iktidar yetkisini kullanamayanlarla, milletten yetki almaksızın iktidar olmaya kalkışanlar karşısında CHP, gerçek millet egemenliğinin savunuculuğunu yapmaktadır.»

Bu cümlede, *«Milletten aldıkları iktidar yetkisini* kullanamayanlar,» diye adlandırılanlar bellidir. *«Milletten yetki almaksızın,»* ordan burdan ayrılan milletvekillerini derleyip toparlayarak güç kazanan ve *«iktidar olmaya kalkışanlar»* da bellidir. Her ikisi de açıkca belirtildiğine göre, CHP, artık bunları karşısına alacaktır. Ancak **bir nokta** var, bu iki belli olan unsurun biraraya gelerek iktidar olmalarında CHP yöneticilerinin hiç mi kusuru yoktur? Bunlar biraraya sevine sevine, güle oynaya mı gelmişlerdir, yoksa politik çatışmalar sonucu mu gelmişlerdir? Burasına iyi mim koymak gerekir.

İktidar yetkisini kullanamayanlarla, yetkisiz iktidar olmaya kalkışanlar bu seçimlerde CHP'nin karşısına nasıl çıkacaklardır? Eski Demokratlar, seçimlerde, *«Tanrı İsmet Paşa'nın muhalefetinden korusun.»* derlerdi. Bu seçimlerde antikomünizm silahını ele alacak ve onunla seçim mücadelesine girişecek olan *«milletten yetki almaksızın iktidar olmaya kalkışanlardan»* Tanrı CHP'yi korusun! Ağzını her açtıkça şimdiden önüne geleni komünistlikle karalayan bunlar, seçimlerde can kaygısına düştükleri zaman neler yapmazlar? Ben bunları çok iyi tanıdığım gibi, sayın Ecevit de çok iyi tanır. Sayın Ecevit'e siyasal muarızlarından bazıları, *«Yönetimi sivilleştirirken bize çok yardımın dokundu, Tanrı senden razı olsun!..»* demıyeceklerdir.

Ecevit'in hesabına göre CHP, *«yarının iktidarı»* dır. CHP'nın yarının iktidarı olmasını biz de can ve gönülden dileriz. Ancak iktidar olmak, halktan oy almakla mümkündür. CHP'nin *«yarının iktidarı»* dediği bu *«yarın»* bu seçimlerin sonucu mudur, yoksa bir başka seçiminin sonucu mudur? Bu hesabı bilmek isteriz. Eğer bu seçimlerin sonucu bir *«yarın»* sa uzak bir ihtimaldir. Çünkü oyların dağılımı bellidir. CHP'nin 1965 seçimlerinde yüzde 27'lik, bilemedin 28'lik oyu vardı. Bu oy toplamı yüzde 51'in üstüne mi geçmiştir? Sanmıyorum. Bu oy toplamı ve dağılımı yüzde 30'un üstüne çıksa, bu artış CHP'nin de, bu seçimlerde komünistlikle suçlanacak olan bütün ilerici düşüncelerin de başarısı olacaktır. Elbette bir parti lideri, gelecek için gönülleri karartıcı, umut kırıcı konuşmalar yapmaz, iktidar olacağız der. Bunu söylerken kantarın topunu fazla kaçırmamak gerekir.

Bizim seçmene, *«iktidar yetkisini kullanamayan»* ile *«milletten yetki almaksızın iktidar olmaya kalkışanlar»* deyimlerini anlatmak kolay kolay mümkün müdür? Eğer bunun *«mümkün olduğunu»* söyleyenler varsa ben onlara *«Bravo!»* derim. Demek biz görmeyeli seçmen ne kadar gelişmiş ve incelmiş!

Ecevit dostumuz hani bir de bu açıdan eğilse olup bitenlere... Kimbilir, belki de, biz görmüyoruz. Sakalımız bu seçimlerde önümüze düşünce ak mı, kara mı herşeyi anlayacağız.

Mehmed Kemal

başarıyı kutlamak gerekirse, ortaya tüzük hükümlerinin uygulanma dığı gibi tatsız olaylar atmanın ve herkesin neşesini kaçırmanın âlemi var mıydı?

AP Temsilciler meclisi işte bu hava içinde ve bu görüşler altında toplanmıştı. Toplantı yeri olarak da, öteki partiler gibi, sinema salonları, spor salonları değil, Marmara otelinin salonları seçilmişti. Her dört kişi için bir masa ayrılmış, masaların üzerine beyaz örtüler örtülmüş ve mevsim çiçekleri konmuştu. Süleyman Demirel'in Genel Başkan olarak oturacağı yer ise bir kürsü haline getirilmiş, etrafı da çiçeklerden yapılmış kıratlarla bezenmişti. Temsilciler meclisi üyeleri, bir taraftan Genel Başkanlarını dinliyorlar, bir taraftan kendi aralarında Genel Başkanlarının başarılarını konuşuyorlar, bir taraftan da yorgunluk kahvesi içiyorlardı. Onlar için yok yoktu. Otelin yemekhanesinden bar - Amerikanlarına kadar herşey emirlerine tahsis edilmişti. Bu, gerçi, Partiye oldukça büyük bir masraf kapısı açmıştı ama, ne zararı vardı? Önümüzdeki seçimlerde bin kişi adaylık için partiye başvurmuş olsa, beşer bin liralık ödeneklerle, bir anda beş milyon lira partinin kasasında idi.

Mangalda kül

Temsilciler meclisi toplantısın da en çok konuşan, Demirel oldu. Hemen her meselede söz alıyor ve geniş açıklamalar yapıyordu. Bu arada, CHP'nin ortaya attığı genel af konusuna da, üyelerin nabızlarını yokladıktan sonra değinmezlik etmedi. Bu konuda öylesine müşfik görünüyordu ki, neredeyse ağzından, «biz de genel affa taraftarız» gibi ters bir sözün çıkacağını sananlar çok oldu. Deöimrel'in de hapisanelerdeki insanlar için yüreği yanıyordu. Ama onun yüreği yalnızca onlar için yanmıyordu. Bunların mağdur ettikleri kimseler için de yüreğinde bir yanma vardı. Evet, bir genel af çıkarıp bütün hükümlüleri serbest bırakmak mümkündü ve AP bunu yapacak güçte bir partiydi. Ama bu, mağdur olmuş binlerce ailenin yarasını saracak bir sonuç mu olacaktı?

İşte Demirel, bunun için genel affa karşı çıkıyordu. Sonra, Cumhuriyet'in 10'uncu yıldönümü başka şeydi, 50'nci yıldönümü başka. Her yıldönümünde bir genel af çıkarılırsa, bu memlekette hukuk düzeni diye bir şey kalır mıydı? Beş yıl sonra Cumhuriyetin 55'inci yıldönümüne geldik, bir af daha çıkaralım diyenler çıkarsa, bunlara ne cevap verilebilecekti? Bu yüzdendir ki AP, genel af istemiyordu. CHP eğer bu konuda kendini güçlü görüyorsa, Meclise verdiği af teklifini tek başına çıkarmalıydı.

Ecevit demişti ki...

AP Genel Başkanı bu arada, Cumhurbaşkanı seçimi sırasında CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le aralarında geçen bir özel konuşmayı da açıkladı. Ecevit, Demirel'e şunları söylemişti:

«— Adalet Partisi şayet Cumhuriyetin 50'nci yıldönümünde fikir suçlularının affını kabul ederse, biz, sizin göstereceğiniz Cumhurbaşkanı adayını desteklemeye hazırız.»

AP Genel Başkanı, bu açıklamayı yaptıktan sonra, isteseydi bu vaatte bulunabileceğini ve buna karşılık da Cumhurbaşkanını kendi partisinden seçtirebileceğini sözlerine ekledi. Fakat memleketin hukuk düzenini her şeyin üstünde tuttukları için böyle bir taahhüde girmemişlerdi.

Aslına bakılırsa, o gün yapılan toplantıya temsilciler Meclisi toplantısı değil, Demirel toplantısı demek daha doğru olurdu. Çünkü, iki günlük çalışma sırasında, Demirel'den başka söz edilmedi.

AP Genel Başkanının, bu toplantı sırasında ağzına almadığı tek konu, Partiden yapılan son ihraçlar oldu. Ne kendisi bu konuda bir açıklama yaptı, ne de üyeler bir açıklama yapılması isteğinde bulunmayı yararlı gördüler. Fakat herkes biliyordu ki, Partiden ihraç edilenler, Grup kararına uygun hareket etmedikleri için değil, aslında Demirel kendilerini istemediği için ihraç edilmişlerdir. Yine herkes biliyorduki, Demirel henüz Partisinde istediği temizliği yapamamıştır ve ihraç edilenlerin kuyrukları halen Partinin içinde bulunmaktadır. Ama Demirel'in bu konuda bir başka hesabının bulunduğundan da çok kimse haberdardı. O, asıl temizliği önümüzdeki seçimlerde ve aday listeleri hazırlanırken yapacaktı ve işte asıl «dikensiz gül bahçesi» o zaman AP içinde yeşermiye başlıyacaktı.

Simdi, asıl hedef olan genel seçimlere doğru doludizgin gidilirken, bir taraftan da bu listenin hazırlıkları yapılmaya başlanmıştı. Demirel, bir daha tesbit etmişti ki, artık Temsilciler meclisi bile, ne ya parsa yapsın, kendisine ses çıkarmak niyetinde değildi.

Askeri Yargıtay

Karar haftası

Askeri Yargıtay, geçen hafta verdiği kararlarla ve açıkladığı tebliğnamelerle dikkatleri üzerinde toplamıştı. Askerî Yargıtayın geçen hafta açıklanan en önemli kararı, Anayasa Mahkemesi Kararıyla kapatılmış olan Türkiye İşçi Partisi'nin sorumluları hakkında, askerî mahkemece verilmiş ceza kararlarını oybirliği ile onayladığına dair olanı idi. Böylece, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askerî Mahkemesince verilmiş olan mahkûmiyet hükümleri kesinleşmiş oluyordu.

Askerî Yargıtay'da geçen hafta, Hukuk Fakültesi olaylarından sanık Prof. Uğur Alacakaptan ve arkadaşlarıyla ilgili davanın müdafaası da başladı ve tebliğnamesini okuyan Başsavcı, Alacakaptan ile arkadaşları hakkında askerî mahkemece verilmiş olan çeşitli hapis cezalarını onaylamaya imkân olmadığını, bu kararların esastan bozulmasını istedi.

Askerî Yargıtay'ın geçen hafta içinde ele aldığı davalardan biri de NATO Genel Sekreterliğinde görevli iken, Millî Savunmaya hıyanet suçuyla yakalanarak Birinci Ordu Askerî Mahkemesi'nce ölüm cezasına çarptırılan Nahit İmre ile ilgili idi. Bu davanın mürafaasında da Başsavcı iddianamesini okudu ve verilmiş olan kararın bozulmasını istedi.

TİP davası

Kamuoyuna **«TİP davası»** olarak yansımış bulunan Behice Boran ve arkadaşlarıyla ilgili karar, Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesince oybirliğiyle onandı. Bilindiği gibi, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askerî Mahkemesi'nce temelli kapatılmış bulunan Türkiye İşçi Partisi'nin yöneticilerinden Behice Boran, Şaban Erik, Sait Çiltaş, Prof. Sadun

Aren, Âdil Özkol, Osman Sakalsız, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Turgut Kazan, Can Açıkgöz, Bekir Yenigün, Yavuz Ünal ve Hüsamettin Güven'in Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesi gereğince «takdiren ve teşdiden» onbeşer yıl ağır hapis cezasıyla mahkûmiyetlerine karar vermişti.

Ancak Şaban Erik, Sait Çiltaş, Âdil Özkol, Sadun Aren ve Bekir Yenigün'ün iyi hal ve tavırları gözönüne alınarak, haklarındaki ceza, Türk Ceza Kanununun 59' uncu maddesi gereğince altıda bir oranında indirilerek 12 yıl 6 ay hapse çevrilmiş, öteki sanıkların «gerek mahkemedeki durumları, gerekse savcı ve heyete karşı vâki hakaret ve tezyif teşkil eden sözleri ve hareketleri» dolayısıyla haklarındaki cezaların indirilmesine mahal olmadığı belirtilerek, sanıkların müebbeden âmme hizmetlerinden mahrumiyetlerine de karar verilmişti.

Ayrıca, Behice Boran'ın Giresun'da, Osman Sakalsız'ın Isparta'da, Can Açıkgöz'ün Gaziantep' te, Yalçın Cerit'in Muğla'da, Nejat Ökten'in Burdur'da, Yavuz Ünal'ın Malatya'da, Hüsamettin Güven'in Afyon'da, Turgut Kazan'ın da Aydın'da beşer yıl süre ile genel gözetim altında tutulmaları karara bağlanmıştı.

Bu sanıkların dışında kalan Şaban Erik, Âdil Özkol, Sadun Aren, Bekir Yenigün ve Sait Çiltaş da müebbeden âmme hizmetlerinden mahrum olacaklardı. Şaban Erik Denizli'de, Sait Çiltaş Uşak'ta, Âdil Özkol Ankara'da, Sadun Aren Konya'da, Bekir Yenigün de Niğde'de dört yıl iki ay süreyle genel gözetim altında bulundurulacaklardır.

Kararda deniliyor ki...

Askerî Mahkeme, sanıklarla ilgili kararının bir bölümünde şöyle diyordu:

«Sanıkların yasal yoldan kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi' nin sevk ve idarecileri sıfatıyla, mensup oldukları partinin gaye ve faaliyetlerini yasal yoldan saptırıp, Marksist — Leninist ilkelere göre yönetmek suretiyle,

Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak ve memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal temel nizamları devirmeye matûf bir cemiyet haline getirdikleri, bu cemiyetin de kurucuları, faaliyetini tanzim ve sevkedicileri olarak Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesindeki suçu işledikleri kendi açık ikrarları, dosyadaki yazılı beller ile bu mevzudaki Anayasa Mahkemesi kararlarından anlaşılıp sabit görülmekle;

Bir siyasî parti olarak memleket sathında devlet idaresine namzet ve demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarından olan bir teşekkülün, gizli gayelerine ulaşmak için sistemli olarak memlekette idarî düzen ve tedbirleri bozmak, yasalara ve bunların tatbikatlarına karşı vatandaşların itimatlarını sarsmak, fakirlik ve sömürü edebiyatı yaparak halkı demokratik anayasal düzene karşı çıkmaya teşvik gibi anarşik ortamın yaratılmasındaki kesif faaliyetleri, memleketi telâfisi olduk ça zor ve büyük badirelere sürükleyip geri kalmışlık savaşında en büyük silâhımız ve ümidimiz olan gençlerimizden pek çoğunun hayatlarını kaybetmelerine, binlercesinin ise devrimcilik (ihtilâl) uğruna tahsillerinden olup, aile yuvalarında tahammülü zor derin yaralar açılmasına, bir çok ailenin sönmesine sebebiyet vermeleri ve suçun vahameti, sanıklar hakkında takdiri şiddet sebebi olarak kabul edilecek.»

Yargıtayın kararı

TİP davası sanıkları hakkındaki bu karar, bozulması isteğiyle Askerî Yargıtay'a gelmiş, burada savunmalar yapıldıktan sonra, karar açıklanmıştı. Hâkim Albay Yaşar Yücedağ'ın başkanlığında, Hâkim Albay Hakkı Erkan, Hâkim Albay Sait Dabak, Hâkim Albay Kemal Orhon ve Hâkim Albay Hamdi Öner'den kurulu Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesi, kararını şöyle açıklıyordu:

«Kapatılan TİP'in Genel Başkanı Behice Boran ve arkadaşları hakkında Ankara Sıkıyönetim Üç Numaralı Mahkemesince, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal temel nizamları devirmeye matûf Marksist — Leninist cemiyet kurmaktan Türk Ceza Kanununun 141/1 maddesine göre Behice Boran Hatko, Osman Sakalsız, Can Açıkgöz, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Yavuz Ünal, Hüsamettin Güven, Turgut Kazan haklarında on beşer yıl ağır hapis; sanık Şaban Erik, Sait Çiltaş, Adil Özkol, Sadun Aren ve Bekir Yenigün hakkında 12 yıl altışar ay ağır hapis; sanık Hüseyin Ergün, Adnan Keserbiçer, Nejat Erel Yazıcıoğlu, Oral Çalışlar, Hüseyin Özşahin Orman, Mehmet Tuncer, Ejder İme'nin altı yıl onar ay ağır hapis cezasıyla mahkûmiyetlerine, muhtelif yerlerde emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmalarına ve müsadereye ait 17 Ekim 1972 günlü kararın temyizen incelenmesi sonu:

a) Sanık Behice Boran Hatko, Şaban Erik, Sait Çiltaş, Sadun Aren, Can Açıkgöz, Hüsamettin Güven, Yavuz Ünal, Bekir Yenigün, Turgut Kazan, Osman Sakalsız Âdil Özkol, Yalçın Cerit, Nejat Ökten, Hüseyin Ergün, Nejat Erel Yazıcıoğlu, Oral Çalışlar, Hüseyin Özşahin, Erdal Orhan, Ejder İme ve Mehmet Tuncer haklarındaki temyiz itirazlarının reddiyle hükmün onanmasına,

b) Sanık Adnan Keserbiçer'in Türk Ceza Kanunun 141/1 maddesinde yazılı cemiyet kurma suçunu işlediğine dair yeter delil bulunmadığından hakkındaki hükmün bozulmasına,

c) Kanuna muhalif olarak verilen kitap, broşür ve dergilerin müsaderesi ile toplattırılması ve yasaklanmasına dair karar kısmının hükümsüzlüğüne, kısmen Başsavcılık tebliğnamesine uygun olarak oybirliği ile karar verilmiştir.»

O gün Yargıtay İkinci Dairesine gelmiş olan sanıkların yakınları, kararı dinlerken ağlıyorlardı.

Hukuk Fakültesi davası

Askeri Yargıtay İkinci Ceza Dairesinin bu kararı açıklandıktan bir gün önce de Askerî Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesinde kamuoyuna «Hukuk Fakültesi davası» olarak yansımış bulunan davanın mürafaasına başlanmıştı. Bu davanın sanıkları ise Prof. Uğur Alacakaptan, Prof. Mukbil Özyörük, Asistan Uğur Mumcu, Asistan İsmet Tufan Yazıcı ve Raif Çakır ile ga

zeteci Mehmet Ali Kışlalı idi.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Mahkemesi, sanıklardan Uğur Alacaptan, Uğur Mumcu, İsmet Tufan Yazıcı ve Raif Çakır'ı çeşitli sürelerde ağır hapse mahkûm etmiş, gazeteci Mehmet Ali Kışlalı da bu davaya ile ilgili yayın yaptığı için 24 gün hapis cezası almıştı. Mahkeme, Prof. Mukbil Özyörük hakkında da beraat kararı vermişti.

Mürafaa sırasında Başsavcılık tebliğnamesini okuyan Hâkim Albay Ali Cemal Akgün; Alacaptan, Mumcu, Çakır ve Yazıcı hakkındaki mahkûmiyet kararlarının bozulması yolundaki Sıkıyönetim Komutanlığı isteğinin isе yerinde olmadığı belirtiliyordu. Başsavcılık, halen tutuklu bulunan sanıkların salıverilmelerini de istiyordu.

Tebliğnamede, Mahkemenin ülkücü tanıkların ifadelerini doğru, öteki tanıkların ifadelerini ise yalan olarak kabul etmesinde isabet bulunmadığı belirtiliyor, dosya ve tutanaklarda sanıkların yalan söylediklerini gösterir belge bulunmadığı ifade olunuyordu. Tebliğname, tanıkların, henüz yakalanaaltında kaldıkları yolundaki görüşün de hukukî bir mesnedi bulunmadığını belirterek, şöyle diyordu:

«Ülkücülerin şehadetine itibar edilmiş, lehte şehadet olan kamu ve savunma tanıklarının ifade lerine «öğretilmiş» gözüyle bakılarak çelişkiye düşülmüştür.»

(Basın A — 20175) — (Toplum: 57)

Faruk Erem'in savunması

Tebliğnamenin okunmasından sonra, savunma avukatı olarak mürafaaya katılan Prof. Faruk Erem, Mahkemenin delilleri değerlendiriş biçiminin usulsüz olduğuna işaret ederek şöyle dedi:

«— Kararda, o günlerde Hukuk Fakültesi'ndeki genel ortam çizilerek, bu sanıklara göre tek tek değerlendirilmektedir. Eğer bir ortam çizilmesi yapılacaksa, bunun bütün memlekete şâmil kılınması gerekirdi. O zaman bu ortamın yaratıcılarının Fakülte dışında olduklan ortaya çıkardı.

Mahkemenin karar gerekçesinden, mahkemede izlenen usûle mahkemenin değil, sanıkların hakim bulunduğun kanısı çıkmaktadır. Mademki hukukçu olan sanıkların soruları usule uygun değildi, ya da tanıkları etkileyici yönde idi, o takdirde Mahkeme bu soruları tanıklara sormayabilirdi.

Kararda, tanıkların bir noktaya veya önlerine baktıkları, bu nedenle yalan söylediklerinin anlaşıldığı sonucuna varılmaktadır. Eğer bu şekilde tanığın yalan söylediği tespit edilmişse, bunun tutanağa geçirilmesi gerekirdi. Tutanakta olmayan bu hususa, tek bir hâkimin intibaına dayanarak, hükümde yer verilmesi, kararla dosya arasındaki irtibatı koparmıştır.

Kararda, dekanın olaylar patlak verdiği zaman zabıtayı çağırmaması suç olarak nitelenmektedir.

Eğer zabıtayı çağırsaydı, o ortam da çatışma çıkardı ve insanlar ölürdü. Bir öğretim üyesi aynı zaman da öğrencinin babası gibidir. Bu nedenle kolay kolay zabıta çağırmaya karar verilemezdi. Kaldı ki, zabıta çağırılmıştır. Ama zabıta gelmemiştir. Çünkü, o günkü hükümet «bırakın birbirlerini çiğnesinler» diye ilân ediyordu. O zamana kadar öldürülen 20 kişinin faili meçhul kalmıştı, zabıta çağırılsa bile görevini yapmıyordu.

Müvekkilim önce öğrencimdi, sonra asistanım, daha sonra doçentim, en sonunda da meslekdaşım oldu. Yaşım, yanımdakinin komü-

nist olup olmadığını anlayacak se viyededir. Eğer komünist olsa idi önce ben yanından uzaklaştırırdım.»

Prof. Erem sözlerini tamamlarken, sanıklar hakkında verilmiş olan mahkûmiyet kararlarının tümünün bozulmasını ve cezaevinde bulunanların da tahliye edilmesini istedi.

Müdafaa, kararın açıklanması için başka bir güne ertelendi.

Nahit İmre davası

Aynı gün Askerî Yargıtay İkinci Ceza Dairesi de NATO Genel Sekreterliğinde görevli iken yabancılar hesabına casusluk yaptığı ve böylece millî savunmaya hıyanet suçu işlediği gerekçesiyle ölüm cezasına çarptırılmış olan Nahit İmre hakkındaki kararını açıklıyor ve Birinci Ordu Askerî Mahkemesinin noksan soruşturma yaptığını, bu nedenle kararın bozulduğunu bildiriyordu.

İkinci Ceza Dairesi'nin bozma kararı şöyleydi:

«Sanık Nahit İmre'nin NATO Genel Sekreterliği arşivinden aldığı ve görevi ile ilgili olmayan belgelerin selâhiyetli makamların neşir ve işa'sını men ettikleri malûmattan sayılıp sayılmadıkları, NATO'nun ve Türkiye'nin emniyeti veya dahilî veya beynelmilel siyasî menfaatleri icabı olarak gizli kalması lâzım gelen siyasî ve askerî malûmattan olup olmadıkları ve nihayet devletin ve NATO'nun harp hazırlıklarını veya harp kudret ve kabiliyetini veya askerî hareketleri ni tehlikeye koyup koymadıklarının ve suçun işlendiği tarihte NATO Genel Sekreterliğinde görevli personelin kendi görevi ile ilgili olmayan belgelerle irtibatının ne şekil de sağlandığının tespit edilmeden, noksan soruşturma ile mahkûmiyet kararı verilmiş olması gerekçesiyle hükmün bozulmasına, askerlikten kurtulmak için hile yapmak suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararının onanmasına, Başsavcılığın tebliğnamesine kısmen uygun olarak oybirliği ile karar verilmiştir.»

Bir başka dava

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı da haftanın son günü bir açıklama yaparak, bundan sekiz ay kadar önce kurulmuş bulunan gizli Marksist — Leninist Türkiye Komünist Partisi yönetici ve üyelerinin ele geçirildiğini bildiriyordu. Açıklamaya göre, ele geçirilen 61 sanık arasında partinin merkez yöneticileri de bulunuyordu ve bunlar son zamanlarda bazı soygun, yaralama ve öldürme olaylarına katılmışlardır.

Sıkıyönetim Komutanlığının açıklamasında şöyle deniliyordu:

«1 — Son zamanlarda İstanbul'da vuku bulan bazı soygun, yaralama ve öldürme olayları üzerine dikkat yoğunlaştırılmış, elde edilen ipuçlarının değerlendirilmesi sonucu olarak, bu eylemlerin sekiz ay kadar önce kurulmuş olan Marksist — Leninist Türkiye Komünist Partisinin marifetleri olduğu anlaşılmıştır.

2 — Aynı örgütün bir süre önce Tunceli'nde jandarma karakoluna, jandarma birlik komutanının evine, emniyet müdürlüğünün lojmanına bomba, polis karakoluna dinamit attığı, Mazgirt jandarma karakoluna dinamit atarak bir erin ölümüne sebebiyet verdiği ve çeşitli bildiriler dağıttığı tesbit edilmiştir.

3 — Marksist — Leninist Türkiye Komünist Partisi adındaki bu gizli örgütün şehir ve kır eşkiyalığı yoluyla yurdumuzda ayaklanmalar yapmak, bu suretle iş başına geldikten sonra komünist bir düzen kurmak emelini besledikleri anlaşılmıştır.

4 — Bu hedefe ulaşmak üzere örgüt merkez komitesine bağlı olarak Türkiye İşçi — Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO) ve Marksist-Leninist Gençler Birliği (MLGB) adlarında iki yan kuruluş ile merkez komitesine bağlı basın — yayın, istihbarat, soygun, sabotaj ve silâh temini gibi büro ve hücreler kurulmuştur.

5 — Şehrimizde; Balmumcu semtinde Ethem Utku'nun evine soygun yapmak için girmek, Kadıköy İlçesi Erenköy semtinde Mehmet Mercan'ın evine soygun için girip tabanca ile ateş etmek, Bağdat caddesinde bir bakkal dükânına silâh zoru ile girip soyguna teşebbüs etmek, Göztepe semtinde tabanca ile bekçi ve polislere ateş etmek, Üsküdar Altunzade bölgesinde görevli gece bekçilerine ateş açıp bekçilerden birinin yaralanmasına ve diğerinin ölümüne sebebiyet vermek eylemlerini yapmış olan bu gizli silâhlı örgütün elemanlarının çoğu ele geçirilmiştir.

Bu meyanda merkez komitesinin tamamını teşkil eden Muzaffer Oruçoğlu, İbrahim Alpkaya, Yalçın Büyükdağlı, Cem Somel, Süleyman Yeşil, Arslan Kılıç, Ali Taşyapan ve Muharrem Çiçek (ölü) adında ki kişiler ile örgütün çeşitli yerlerinde görevli 53 militan, güvenlik kuvvetlerinin bilgili, dikkatli ve can siperane çalışmaları sonunda yakalanmışlardır.

Bu arada Şehremini'ndeki operasyonda ölü olarak ele geçen Muharrem Çiçek ve Fikirtepe'de barındıkları evi yakan Zeki Şerit, Yalçın Büyükdağlı ve Nezihe Bahar'ın partilerinin kararnamesi adını taktıkları yasalarının üçüncü maddesindeki esasa uyarak hareket ettikleri, bu nedenle güvenlik kuvvetlerine ateş açtıkları anlaşılmıştır.

Sıkıyönetim Komutanlığı yetkilileri, söz konusu üçüncü maddenin şöyle olduğunu bildirmişlerdir:

«— TİKKO savaşçıları, düşman kuvvetleri tarafından sarıldığı zaman, çemberi yarmak veya düşmanla çatışmak disiplinine bağlı, silâhını ve canını düşmana ucuza teslim etmiyecek savaşçılar olmalıdır.»

6 — Yapılan eylemler dışında ayrıca polis ve inzibat karakollarını, kışlaları bombalamak, asker ve polis şeflerini öldürmek, bazı kişileri veya çocuklarını kaçırarak fidye almak, fabrikalara sabotaj yapmak ve sahiplerini öldürmek, yolcu vapurlarını batırmak, bankalar başta olmak üzere soygunlar yapmak, güvenlik kuvvetlerine ait araçlara sabotaj yapmak gibi eylemler için aynı gizli örgüt istihbarat yapmış ve planlar hazırlamıştır.

7 — Büyük çoğunluğu bertaraf edilmiş olan bu gizli silâhlı örgütün çok önemsiz kısmı da aralıksız takip edildiği için, tasarladıkları korkunç projelerini öyle kolayca tahakkuk ettiremiyeceklerdir.

Bu hususta sayın halkın endişeye kapılmamaları gerektiği komutanlıkca bildirilmiştir. Sayın halkımızın bilgilerine sunulur.»

tarihte faşizmin yolları

Alman Parlamento binası (Reichstag = Rayştag) yangınından bir gün sonra, 28 Şubat 1933'te, demokratik bir koalisyon hükümetinin başkanı olarak şansölye koltuğuna oturan Adolf Hitler, büyük planının ilk adımını atıyordu.

Ünlü Rayştag yangınını (1) gerekçe göstererek, Devlet Başkanı Feldmareşal Hindenburg'ta «Devlet ve Milletin Güvenliğini Koruma Tedbirleri» başlığını taşıyan bir kararname imzalatmaya razı etmişti. Weimar Anayasasına göre Devlet Başkanının böyle bir hakkı vardı. Kararname «kişi hak ve özgürlükleriyle basın ve toplanma özgürlüğü, haberleşme gizliliği, konut dokunulmazlığı» gibi temel hak ve özgürlükleri kapsayan yedi Anayasa maddesini belirli bir süre için yürürlükten kaldırıyordu ve gerekçesi de şuydu:

«Devlet bütünlüğüne kasteden komünist şiddet hareketlerine karşı savunma tedbirleri.»

Tutuklamalar

Kararname imzalandıktan hemen sonra Hitler, planını uygulamaya başladı. 4000 kadar Komünist Parti yöneticisinin yanısıra çok sayıda Sosyal Demokrat ve liberal politikacı tutuklandı. Tutuklananlar arasında —dokunulmazlıklarına rağmen— milletvekilleri de bulunuyordu. Karşı partilerin siyasi toplantıları yasaklandı, gazeteleri kapatıldı. Hitler'in planının ilk hedefi, ülkede geniş çapta bir terör havası estirilerek, bir hafta sonra yapılacak seçimlerde mutlak çoğunluğu ele geçirmekti. Nitekim bütün imkânlar Nasyonal Sosyalist Parti'nin emrine verilip, muhalif partiler susturulunca, Alman tarihinde görülmemiş bir seçim kampanyası başladı. Radyolar ilk defa Hitler, Göbels ve Göring'in kendi seslerinden seçim konuşmalarını yayınlıyor, caddeler gamalı haçlı bayraklarla donatılıyor ve hemen hergün resmi geçitler düzenleniyordu.

Seçimler

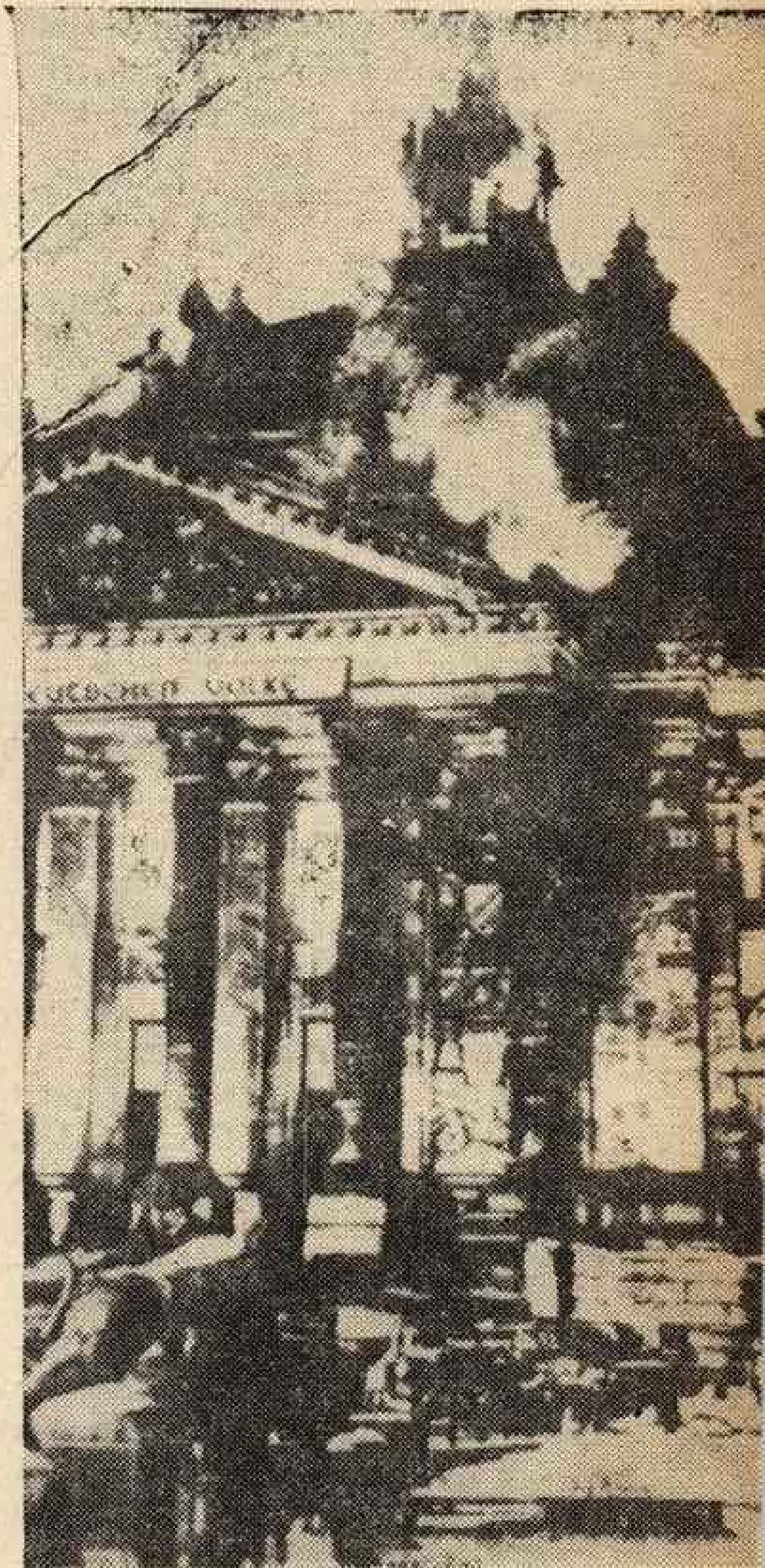
Bu şartlar altında 5 Mart 1933'te sandık başına giden Alman halkı, bütün teröre ve baskıya rağmen Nazi Partisine, gene de Hitler'in beklediği ölçüde oy vermedi.

Gerçi Hitler'in partisi, Weimar Cumhuriyeti'nin bu son seçim günü olan 5 Mart 1933'te, 17 milyon oyla en fazla oy alan partiydi ama, bu rakam bütün verilen oyların ancak yüzde 44'ünü teşkil ediyordu. Sosyal demokratlar 7 milyon, Merkez Partisi (Zentrum), Bavyera Halk Partisi'yle birlikte 5,5 milyon, Komünist Parti de 3 milyon oy toplamıştı. Hitler, Parlamentoda 288 üye ile temsil edilecekti ve bu da rakiplerinden 18 sandalyelik bir fazlalık demekti. Oysa Meclis yangını olayıyla başlayan planı için en az üçte iki çoğunluğa ihtiyaç vardı.

Üçte ikinin sağlanması için

Hitler'in planı gayet basitti. Halen Nürenberg mahkemesi dosyalarında belgeleri bulunan bu plan, Hitler'in, diktatörlüğünü parlamenter kurallar içinde gerçekleştirmesini amaçlıyordu. Hükümet, parlamentodan dört yıl için tam yetki isteyecek ve bu süre içinde yasama ödevini, kararnameyle yürütecekti. Daha basit bir deyişle; parlamento, anayasal fonksiyonunu dört yıllığına Hitler'e devrederek tatile gidecekti.

Fakat planın uygulanması için bir anayasa değişikliği gereklivdi ve bu d[...] üçte iki çoğu[...]

REICHSTAG YANIYOR : Ateşle başlayan

iklik de ancak
a sağlanabile-

cekti. Üçte iki çoğunluğun nasıl sağlanabileceği konusu, 15 Mart 1933 tarihinde yapılan kabine toplantısının gündemindeki tek konuyu teşkil etti. (Bu toplantıyla ilgili tutanaklar da bugün Nürengberg mahkemeleri dosyalarındadır. (2)

Kabine toplantısında ilk teklif, Göring'den geldi. 81 komünist milletvekilinin yanısıra bir düzine kadar da Sosyal Demokrat üyenin oylamaya katılması önlenirse mesele kalmazdı. Hitler, daha da açık bir teklif ortaya attı:

Parlamento yangınından bir gün sonra Feldmareşal Hindenburg'a «Devlet ve Milletin Güvenliğini Koruma Kanunu» nu imzalatmıştı ya, bu kanun hükümlerine göre muhalefetten istediği kadar milletvekilini tutuklatır, böylece gerekli oy çoğunluğunu sağlayabilirdi.

Ancak ufak bir pürüz kalıyordu: Merkez Partisi, kanun yerine geçecek olan hükümet kararnamelerinin onaylanmasında Devlet Başkanı Hindenburg'a veto hakkı verilmesini istiyordu. Toplantı sonunda, Merkez Partisi'nin aleyhte oy kullanmaması ve Hindenburg'un veto hakkından vazgeçirilmesi yolunda ikna edilmesine ve Sosyal Demokrat'larla Komünistler için de Hitler'in teklifinin uygulanmasına karar verildi.

Faşizmin tarihi yollarından bir diğeri

20 Ocak 1933. Almanya'nın ünlü iş adamları, sanayicileri bir toplantıya çağrılıyorlar. Toplantıda Hitler ve Goering var; amaç, Nasyonal Sosyalistlerin politikalarını, sanayici ve iş adamlarına anlatmak. Grupp von Bohlen, I. G. Farben'den Bosch ve Schnitsler ile Birleşik Çelik Kurumundan Voegler, gelecek günlerin kendilerine ne getirebileceğini ilgi ile izliyorlar.

Hitler konuşuyor:

«— Özel teşebbüs demokrasi çağında sürdürülemez. Özel teşebbüs ancak, halk sağlam bir otorite ve kişilik anlayışına vardığı zaman yaşayabilir. Elimizdeki dünya nimetlerinin hepsini seçkinlerin savaşına borçluyuz.. Bütün kültür nimetlerinin aşağı yukarı demir bir yumrukla yaratılması gerektiğini unutmamalıyız.»

Hitler konuşuyor, konuşuyor, iş adamlarına, marksistleri ortadan kaldıracağına, yeniden silahlanmanın başlayacağına söz veriyor. Yeniden silahlanma konusu, büyük sanayicileri heyecanlandırıyor, yeni kazanç kapıları gözlerini parlatıyor, konuya özel bir ilgi gösteriyorlar. Goering, Hitler'in bıraktığı yerden sözü alıyor, «mali bakımdan birtakım fedakârlıklara» katlanmanın gereklerini sanayicilere anlatıyor. Nasyonal Sosyalistlerin bu seçimi kazanmaları için paraya ihtiyaçları olduğunu belirtiyor.

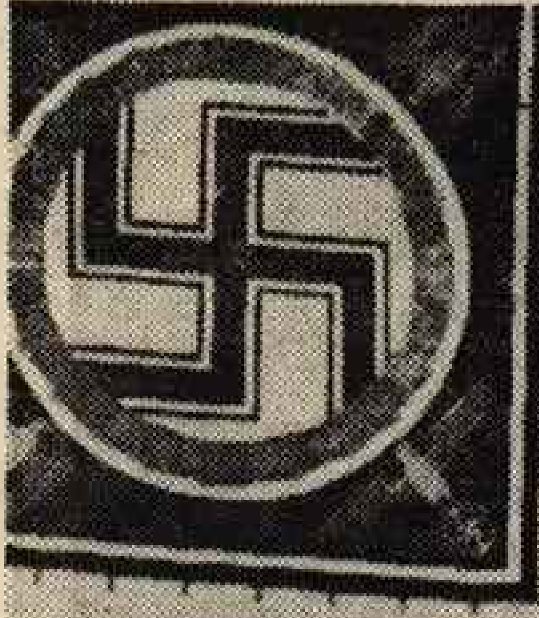
Sanayiciler, iş adamları herşeyin kendilerine bu kadar açık olarak anlatılmasından büyük memnunluk duyuyorlar. Krupp ayağa kalkarak, iş adamlarının teşekkürlerini Hitler'e bildiriyor. Teşekkürün yanısıra, kesenin ağzına açan iş adamları ve sanayiciler, hemen orada üç milyon Markı Nasyonal Sosyalistlere sunuyorlar. Ve Almanya felâkete doğru hızla yola çıkıyor.

(Gizli toplantının Nurenberg Mahkemesinde açıklanan zabıtlarından)

Tarihî oturum

Yangından sonra Kroll Opera salonunda toplanan Parlamentonun tarihi oturumu, 23 Mart 1933 gününe rastlar. Gündemde, siyasi tarihe «Yetki Kanunu — (Ermaechtigungsgesetz)» diye geçen beş paragraflık kanun tasarısı yer almaktadır. Tasarı, «kanun koymak», bütçeyi kontrol etmek, yabancı ülkelerle anlaşmalar imzalamak ve anayasayı değiştirmek gibi yasama erki yetkilerini dört yıl için hükümete

lar, ateşle

FAŞİST DIKTA ÇETESİ

devretmeyi öngörmektedir. Diğer bir paragraf, hükümet tarafından kabul edilecek olan kanunları yürütmeye Şansölye'yi —yani Hitler'i— yetkili kılmakta ve bu yetki çerçevesine «Anayasa'dan sapabilir» hükmünü de eklemektedir. Tasarının en ilginç maddesi ise, «Çıkarılacak kanun gücündeki kararnamelerle parlamentonun kuruluşuna ilişilemez» ve «Devlet Başkanı'nın haklarına dokunulamaz» şeklindeki hükümleridir.

Ya kanun, ya ölüm.

Hitler kürsüye çıkınca, bir yandan salonu dolduran kahverengi gömlekli Nasyonal Sosyalist üyeler tezahürata başlarken, diğer taraftan da Meclis binasının dışında SA grupları resmi geçit yapıyor ve koro halinde haykırıyorlardı:

«— Ya kanun, ya ölüm.!»

Adolf Hitler, «Parlamentonun mevcudiyetine ve başkanın haklarına dokunulmayacak» şeklindeki maddelerin üzerine basa basa konuşmasını şöyle tamamladı:

«— Size söz veriyorum ki, hükümet, bu yetki kanunundan sadece ve sadece hayati önemi haiz ihtiyaçlar için yararlanacaktır. Ne Meclisin, ne de Konseyin varlığı bu kanun yüzünden tehlikeye girecektir. Devlet Başkanının haklarına dokunulmayacaktır. Eyalet statülerinde, kilise ile devlet arasındaki ilişkilerde hiçbir değişiklik olmayacaktır. Şurasını bir here daha hatırlatayım, bu kanun sınırlı bir kanundur.»

Fikirler yok edilemez

Kürsüde her zaman ateşli ve hırçın haliyle tanınan Hitler bu kez son derece yumuşak bir üslûpla konuşuyor ve itimat telkin etmeğe çalışıyordu. Ancak muhalifleri, Hitler'in bu davranışının ardındaki «kurt-kuzu» masalını rahatlıkla sezebiliyorlardı.

Hitler kürsüden indi; oturumdan önce tutuklanan Sosyal Demokrat Parti lideri Otto Wels

SA'LAR GÖSTERİ YAPIYOR

dışardan tempo halinde duyulan «ya kanun, ya ölüm» sesleri arasında şu konuşmayı yaptı:

«— Hükümet, belki savunma olanaklarımızı elimizden alabilir. Ama alamayacağı bir tek şey vardır, o da şerefimiz. Biz Alman Sosyal Demokratlar olarak, kendimizi bu tarihi anda, insanlık, adalet, özgürlük ve sosyalizmin temel ilkelerine şerefle adadığımızı bir kez daha bildiririz... Hiçbir yetki kanunu, sizlere, fikirleri yok etme gücünü vermez. Çünkü fikirler ebedidir, yok edilemezler!»

Sosyal Demokrat Parti Başkanı cümlesini tamamlarken Hitler'in öfkeyle yerinden fırladığı görüldü. Biraz önceki hali tamamen değişmiş, üzerindeki kuzu postunu atarak gerçek çehresini belirtmişti. Bir kere daha kürsüye çıktı. Bu seferki konuşması, Kroll Operası salonunu çınlatıyordu :

«— Geç de olsa gene ortaya çıktınız!.. Size artık ihtiyaç olmayacak. Almanya'nın yıldızı yükseliyor, sizinki batacak. Artık sonunuz geldi. Oylarınıza ihtiyacım yok... Almanya özgür olacak, ama sizinle beraber değil!» (Şiddetli alkışlar)

İKİ DİKTATÖRÜN KARANLIK YÜZÜ : Hitler ve Mussolini

Oylama

Oylamaya geçildi: 441 kabul, 84 red... Red oylarının sahipleri salonda bulunan Sosyal Demokratlardı. Komünistler zaten tutukluydu. Merkez Partisi ise, —Hitler'den, Devlet Başkanına veto hakkı tanınacağı yolunda daha önce yazılı bir teminat istemiş, bu teminatı alamadığı halde—, lehte oy kullanmıştı.

Oylama sonucu açıklanınca, Nasyonal Sosyalist'ler oturdukları yerlerden fırlayarak ikinci bir milli marş haline gelen Nazi marşını hep bir ağızdan söylemeye başladılar:

«Bayrak yükselsin, saflar sımsıkı kenetlensin.

SA sert adımlarla yürüyor».

Hitler, planında başarıya ulaşmış, —Komünist ve bir kısım Sosyal Demokrat milletvekillerinin tutuklanmaları olayı dışında—, «yetki kanunu»nu parlamenter kurallar içinde elde etmişti. Bu olay, Alman parlamenter demokrasisinin sonu olarak tarihe geçti ve sadece bir tek kişinin, eski bir Avusturyalı çavuş olan Adolf Hitler'in «Führer» olarak yükseliş devri başladı.

Sonuç ise malûm: Almanya'yı 12 yıl tek başına yöneten Adolf Hitler'den ve Nazi Partisi'nden Alman milletine hatıra diye, sadece ölüm, acı, gözyaşı ve sefalet kalmıştır. Otto Wels'in o gün Kroll Operasında yaptığı konuşmanın metnini ise bugün Almanya'da, okul kitaplarına kadar, 1930'lardan söz eden her eser de bulabilirsiniz..

(1) Gerek ünlü Reichstag (Fayştag) yangınıyla ilgili Leipzig duruşma tutanakları, gerekse Nürenberg mahkemelerindeki tanık ifadeleri, yangının bizzat Naziler tarafından plânlanarak çıkarıldığını ortaya koymuştur.

(2) Nürnberger Dokumente, sayfa: 2962.

Köy Enstitülerinin suçu

OSMAN K. AKOL

Bir toplumun gelişmesi, *«İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle»* haline gelmesi, kolay başarılı bir dâvâ değildir. Bunun için toplum, kendi bireylerinin gücünü iyi kullanmak, değerini ve verimliliğini giderek artırmak zorundadır. Bir başka zorunluk da bu bireyler içinden çıkması doğal aşırı bencilikleri, sömürüye varan çıkar hırslarını enaza indirmektir.

Bunun belli koşulları vardır. Bir kez toplumun uzun yüzyıllardan sürüp gelen tarihsel gelişiminin doğrultusunu iyi kavramak gerekir. Sonra yurdun doğal kaynaklarını başkalarına kaptırmadan, gereğince işletmek gerekir. Bu iki ögeyi yaşanılan coğrafya kesiminin önemini iyi anlamak ve savunulması olanaklarını kendin hazırlamak tamamlar.

Bütün bu koşulların başında insan kaynağından sözetmemiz doğrudur. Kısaca vatandaşların genel ve mesleki eğitimden geçmesi, politik bilinç sahibi olması diye nitelendirilebilecek bu konu, Cumhuriyetimizin 50'nci kuruluş yıldönümünü kutlamağa hazırlandığımız şu aylarda üzerinde titizlikle durmamız gereken bir görevdir. Gerçekten, Kutlama kanununun 2'nci maddesinin 6'ncı fıkrasına göre: *«Modern Türk Devletinin dünya milletleri arasındaki yerini»* ve bu yerin ne olduğunu, *«Bütün imkânlardan yararlanarak içte ve dışta duyurmak, anlatmak ve kavratmak»* için en şaşmaz bir ölçüdür bu.

TÜRKİYE'DE EĞİTİM GELİŞMESİ

Ülkemizde ilk okullaşma girişimleri 147 ve 149 yıl önce başlamıştır. *«İkinci Mahmut, 1824'te İstanbul'da ve 1826'da eyaletlerde yayımladığı fermanlarla halkın çocuklarının cahil kalmasındaki kötülüklere dikkati çekerek herkesin evlâtlarını mürahit oluncaya kadar günde iki defa mektebe gönderip okutturması mecburiyetini ilân ve bunun müeyyidesi olarak öğretim çağı içindeki çocukların esnaf tarafından çıraklığa alınmasını yasak etmiştir.»* (1)

Bizde halk arasında *«Padişah emri üç gün sürer»* diye bir söz vardır. Bu fermanların ciddiyetle uygulanmadığını söylemek gerekmez. Bu yüzden olacaktır ki, Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan yeni Türk Ordusu subayları, ellerine gelen erlerin okur—yazar olmalarını sağlamak amacıyla Padişah'ı, bu iki fermanın gereği gibi uygulanması için zorlamışlardır. Bu *«subaylar 1835'te ilk maarif raporunun hazırlanmasına sebep olmuşlardır. (...) Bu rapor gayet kesin bir dille geniş bir ilköğretim temeli üzerine dayandırılmadan ne ekonomik ne eğitimsel reformun gerçekleşmiyeceğini söylüyor. Yani eğitmen programının kabulünden tam yüz yıl önce Türk aydın zümresi bugün bütün dünyada müstakil ulusal kalkınmalar için şart olarak kabul edilen bir sonuca varmış bulunuyorlardı. (...) Batı'nın o zaman sömürgelerde uyguladığı siyasete aykırı olan böyle bir anlayışa varan evlâtlarıyla Türkiye, haklı olarak öğünebilir.»* (2)

Ne yazık ki, gene de ciddi bir çalışma olmamış ve hiçbir sonuç alınmamıştır. Bu kaderi değiştirmeğe, 1 Eylül 1869'da kabûl edilen *Maarifi Umumiye Nizamnamesi*'nin de, 23 Eylül 1913'te yürürlüğe konulan *Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkati*'nin de gücü yetmemiştir.

Bunun başlıca nedeni olarak, işin Devlet tarafından ele alınmayarak, Il Özel İdareleri'ne bırakılması gösterilebilir. Hele milli eğitimin, padişah iradesiyle yürürlüğe ve yamalı bohçaya dönen bir geçici kanuna bırakılması ve bunun 48 yıl sürdürülmesi asla bağışlanamaz. 27 Mayıs Devrimi'nin son gününde çıkarılan İlköğretim ve Eğitim Kanunu da gerici iktidarlar tarafından hem uygulanmamış, hem kuşa çevrilmiştir.

EN GÜZEL GİRİŞİMİN ÖYKÜSÜ

Türk eğitimine büyük hizmetleri geçmiş eğitimciler elbet bizde de yetişmiştir. Ancak kitaplarıyle, yöneticilikleriyle ün yapmış bu eğitimciler arasında yeni bir sistem yaratmış ve uygulamaya koymuş kimse çıkmamıştır. 1923'te *Öğretim Birliği* ve 1928'de *Türk Harfleri Devrimi* ile yapılan atılımlar dışında, Türk eğitim çalışmaları hiçbir canlılık göstermemiş, olanı idare ile yetinmiştir. Bu yüzden giderek yoğunlaşan karanlık, Atatürk'ün çevresini dahi sarmış, O'nun gözüne bile çarpmıştır.

1935 Haziranı başında Atatürk, Yalova Çiftliğinde dinlenmektedir. Bir gün tek başına çiftliğini dolaşan Atatürk, karşılaştığı kadın—erkek, genç—ihtiyar işçiler ve köylüler arasında bir tek okur—yazar bulamaz, çok üzülür. Durumu Saffet Arıkan'a anlatır ve der ki :

«— Bilirsin, biz orduda köyden gelen okumasız yazmasız köy delikanlılarına, topla nişan almak gibi, en karmaşık askerlik eğitimini kısa sürede verir ve kendilerinden, çavuş ve onbaşı olarak çok yararlanırdık. Terhis olunan bu çocuklar bugün köylerindedir. Böylesine yetenekli bir kadro elimizdeyken, onlardan yararlanılmaması ve Türk halkının, aradan koca bir yedi yıl geçtiği halde cahillikten kurtarılmaması ayıptır. Bulun bana Milli Eğitim Bakanını, kendisiyle görüşeceğim.»

... Ve Köy Enstitüleri hareketi 20 bin köyçocuğunun taze sesleri ve nefesleriyle bütün yurdu sarar. Hareket bütün dünya eğitimcilerini ve sonra politikacılarını ilgilendirir. İlgilenenler arasında, yüzyıllardan beri köyü ve köylüyü egemenliği altında tutan ve sömüren toprak ağaları ve eşraf başta gelir. Onlar çıkarlarının tehlikede olduğunu anlamışlar ve direnişe geç mişlerdir.

Sonucu hep beraber yaşadık ve gördük..

Köy Enstitüleri çirkin politikanın ve politikacıların kurbanı ol muştur.

O sırada Millî Eğitim Bakanı Abidin Özmen'dir. Antalya köylerinde gezidedir, bulunamaz. Bunun üzerine Atatürk, bir kurmay subay olan Saffet Arıkan'a bakar ve :

«— Sen Millî Eğitim Bakanı ol, bu halkı okutup eğit menin yolunu bul, işi sonuçlandır.» der.

Arıkan irkilir, şaşırır, kabul etmek istemez. Ama sonunda sorumluluğu alır. Abidin Özmen *«sıhhi sebeplerden istifa»* eder ve Saffet Arıkan Millî Eğitim Bakanı olur.

İşin gelişmesine geçmeden bir noktayı daha belirtmek yerinde olacaktır. Şu satırları beraberce okuyalım :

«— Türkiye'de ordunun Türk eğitim gelişmesinde daima ilerici bir rol oynama geleneğinin kurulması şerefi Mahmut II'ye ve onun yetiştirdiği genç subaylara aittir. (...) Avrupalı müşavirlerin tavsiyelerine aykırı olarak Mahmut II, ordu reformuna, (...) hayat tecrübelerinden geçmiş, olgunlaşmış kimseleri subay haline getirme usulü ile girişti. ... Mahmut, ordusunda bulunan onbaşı veya çavuşlar ile orduya yeni alınmış erler arasından kabiliyetleri denenmiş olanlardan seçilenleri yine ordu içinde okutmak, onlara teknik ve mesleki bilgi verdirmek yolunu tuttu. (...) Harbiye ve ona hazırlayıcı okullar daha sonra kuruldu.» (3)

Türk ordusunda alaydan yetişmiş ve en yüksek makamlara ulaşmış başarılı komutanlar olduğunu hep biliriz. En iyi yetişmiş bir asker ve dâhi bir komutan olan Atatürk'ün bu gerçeği bilmemesi elbet düşünülemez. Bu itibarla O'nun Saffet Arıkan'a anlattığı çavuş ve onbaşı kadrosunu, yani sonradan okadar hor görülmüş ve emeklilikleri verilmemiş eğitmenleri gereğince değerlendirmeliyiz.

Saffet Arıkan Millî Eğitim Bakanı olunca Atatürk'ün direktiflerini gerçekleştirecek bir eleman arar. Rahmetli *Cevat Dursunoğlu* kendisine *İsmail Hakkı Tonguç'u* salık verir. Böylece 1935 Ağustosunda 38 yaşındaki genç Tonguç, Türk Eğitim **Tarihi'nde** büyük bir sorumluluk yüklenir. Türkiye'yi, Türk halkının dertlerini iyi bilmektedir, gene de 18 bin köyü gezer. Sonra Almanya, Macaristan ve Bulgaristan'da incelemeler yapar.

İşe koyulur. Eğitmen kursları açılır, kanunlar çıkarılır, köy öğretmen okullarından Köy Enstitülerine geçilir. Arıkan gider, Hasan Ali Yücel gelir. Ve Devlet Başkanının da desteklediği *Köy Enstitüleri* Hereketi, 20 bin köy çocuğunun taze sesleri ve nefesleriyle bütün yurdu sarar. Hareket bütün dünya eğitimcilerini ve sonra politikacılarını ilgilendirir. Bu ilgilenenler arasında yüzyıllardan beri köyü ve köylüyü egemenliği altında tutan ve sömüren toprak ağaları ve «eşref» başta gelir. Onlar çıkarlarının tehlikede olduğunu anlamışlar ve direnişe geçmişlerdir.

Sonucu hep beraber yaşadık ve gördük. Köy Enstitüleri çirkin politikanın ve politikacıların kurbanı olmuşlardır. Bu durumu, İsviçre'nin büyük Eğitim Ansiklopedisinde Alfred Rufer, toprak ağalarının ve çıkar çevrelerinin sağladığını yazar.

SONUÇ

Köy Enstitülerinin ömrü kısa, fakat başarıları ölümsüz olmuştur. Bu Kurumlar üzerine yazılan kitaplar, yapılan araştırmalar Millî Kitaplığımızda yerini almıştır. Üzerinde bukadar ilgi toplayan, yıldönümleri 33 yıldır özlemle kutlanan başka bir Kurum gösterilemez. Köy Enstitülerinin kutlanışı 14 Mart Tıp Bayramlarına benzemez. Kuruluşlara duyulan büyük özlem, halk oyu ile kabul edilen 27 Mayıs Anayasası'nın 50'nci maddesi gerekçesinde dile getirilmiştir :

«Bütün çocuklara sağlanan öğretim imkânı, yalnız sosyal adaletin icabı olmakla kalmaz; aynı zamanda kabiliyetli pek çok memleket evladının toplum hayatı için bir değer olarak kazanılmasını da sağlar. Yüksek tahsil yaparak Devlete üstün hizmetler görmenin bir imtiyaz haline geldiği cemiyetlerde tereddinin başgöstermesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.»

Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlarken halkının ancak yüzde 54,67'sini okutabilmiş ve çocuklarının yalnız yüzde 57,44'ünü okullulaştırabilmiş bir toplum için gerekçede işaret edilen acı «S O N U Ç» kendini göstermiş olmaz mı?

1) *Faik Reşit Unat — Tü've Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış 1964, S: 2*

2) *Fay Kirby — Türkiye'de Köy Enstitüleri 1962, S: 15*

3) *Aynı eser, S: 13—14*

Ortadoğu

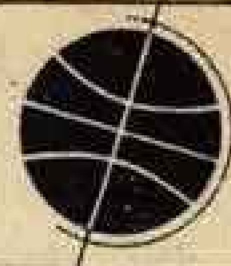
Savaşa doğru mu?

Mısır başkenti Kahire'de karartma uygulamaları yapıldı, resmi binaların sığınakları saptandı. İs'rail ordusu alârma geçirildi. Geçen hafta içinde Ortadoğuda birbirini izleyen bu gelişmeler muhtemel bir savaşın işaretlerini yansıtırken, bölgede barışçı bir çözüm sağlama çabalarından da henüz vazgeçilmiş değildi. Birleşmiş Milletlerin Ortadoğu uyuşmazlığında arabuluculukla görevlendirdiği İsveçli diplomat Jarring, Güvenlik Konseyinin, Mayıs ayı içinde yapılacak olan Ortadoğu görüşmesi için sonuçsuz kalan arabuluculuk çabalarına ilişkin bir rapor hazırlarken, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Polonyalı Başkanı da, geçen hafta Kahire'de Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'la yaptığı görüşmeden sonra, Mısır hükümetinin görüşmelere girişmeye hazır olduğunu, bölgede barışın sağlanmamasının en büyük sorumlusunun Birleşmiş Milletler kararlarına uymayı reddeden İsrail olduğunu söyledi. İsrail Başbakanı Golda Meir ise yaptığı bir rodya konuşmasında, iç politikada başı dertte olan Sedat'ın bunu örtmek için yeni bir savaşa başvurabileceğini söyleyerek, ulusunu uyanık olmaya çağırdı.

Öte yandan Fransa'nın Libya'ya sattığı 18 Mirage savaş uçağının bu ülke tarafından Mısır'a devredildiği ve muhtemel bir saldırıda kullanılmak üzere Mısır'daki üslere yerleştirildiği yolundaki İsrail iddiası Fransız hükümeti tarafından mesnetsiz bulundu.

TÜRKİYE'NİN ÇEVRESİNDE GEÇEN HAFTA

ortadoğu raporu

Ergın Eroğlu

İran Körfezi çevresinde oluşan ve tüm Arap Dünyası'yla Ortadoğu'yu kuvvetle etkileyeceğe benzeyen bir gerilim, giderek endişe verici boyutlara ulaşıyor. Emperyalist politika adına daha aktif bir rolü benimseme hazırlıkları içinde görünen İran, bu gerilimin başlıca unsurlarından biri ve belki de en önemlisi olmaya adaylığını koymuş gibi hareket etmektedir. Ortadoğu'nun denetiminde, İsrail gibi stratejik bir hareket üssünün artık yeterli olamayacağını, değişen ve gelişen şartlar altında gitgide daha çok hisseden ABD'nin, Suudi Arabistan'dan sonra şimdi de İran'ı Ortadoğu politikasının temel taşlarından biri olarak değerlendirmek isteyeceği öne sürülebilir. Ve böyle bir yargı, gelişmenin mantığına da tamamen uygundur. Çünkü son aylarda, askerî gücünü büyük bir hızla artırma yoluna girmiş İran'ın, çok yüksek meblâğlara ulaşan silah siparişleri ve İran ordusunun ABD'nin denetimi altında bir vurucu güç haline getirilmesi çabaları endişe ile izlenmektedir. Şimdi Ortadoğu'nun en önemli dikkat merkezlerinden biri de İran Körfezi olmuştur.

SİLAHLANMANIN GERÇEK HEDEFİ

ABD'nin Nixon Doktrini çerçevesinde, müttefik ülkelerin *«savunmasını güçlendirmek»* gibi bir gerekçeye sarılarak silah satışlarını hızlandırma çabaları, gerçekte iki yönlü bir amaca dayanmaktadır: sürekli olarak emperyalizmin çıkarlarını baltalayan millî kurtuluş hareketlerini vurmak ve ödemeler dengesindeki aksamaları gidermek. Son aylarda İran'ın, ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük silah müşterisi haline gelmesi, Nixon Doktrini uygulamasının bir bölümüdür. Yetkililer, İran Şahı'nın şubat ayı içinde ABD'ye verdiği 2 milyar dolarlık silah siparişi dışında, ABD donanması için yapımı tamamlanan F — 14 ve hava kuvvetleri için hazırlanan F — 15 yeni avcı uçaklarıyla da ilgilendiğini, bu uçakların henüz ABD silahlı kuvvetlerinde bile kullanılmaya başlanmadığını ifade etmektedirler. Şah'ın silah satın alma listesinde, ABD'nin Güneydoğu Asya'da kullandığı, hedeflere yüzdeyüz isabet kaydeden güdümlü bombaların da yer aldığı söylenmektedir.

Öte yandan İngiltere Başbakanı Heath ile İran Başbakanı Amir Abbas Hüveyda'nın 11 nisanda Londra'da yaptıkları resmî görüşmelerde de önemli kararlar alındığı anlaşılmıştır. Bütün uluslararası sorunlara

Sovyetler

Politbüro'da değişiklik

Geçen hafta yapılan Sovyetler Birliği Komünist Parti toplantısı sonunda partinin en yüksek yönetim organı olan Politbüroda önemli değişiklikler oldu. Eskiden 15 olan Politbüro üyeliklerinin sayısı 16'ya çıkartılırken yapılan değişiklikler Parti Birinci Sekreteri Leonid Brejnev'in parti içindeki durumunun daha da güçlendiğini göstermektedir. Politbüroya yeni giren Savunma Bakanı Greçko ile Gizli Servis Başkanı Andropov, Brejnev'in yakın adamları olarak tanınmaktadırlar. Buna karşılık, Politbürodan çıkartılan eski Ukranda Komünist Partisi Başkanı Selest'in Brejnev tarafından yürütülen Batı ile yakınlaşma politikasına karşı çıktığı bilinmektedir. Siyasi gözlemciler, Dışişleri Bakanı Gromiko'nun Politbüroya alınmasını ise Sovyet yönetiminin gelecekte dış politikaya daha da büyük bir önem vereceği biçiminde yorumlamaktadırlar.

İkinci bir İsrail mi?

değinildiği söylenen görüşmelerde, Sovyetler Birliği'nin Hint yarımadasından İran Körfezi'ne kadar *«nüfuzunu genişletmeye»* çalıştığı sonucuna varılmıştır. *«Sovyet nüfuzunun yayılması»nı* kontrol için, İngiltere ve İran'ın ekonomik, politik ve askerî alanlarda tam bir işbirliği yapmağa karar verdiği görüşmelerde, İngiltere'nin İran'ı destekleyeceğine dair teminatta bulunduğu söylenmektedir. İki başbakanın görüşmesinden sonra yayımlanan ortak bildiride, İran Hükümeti'nin İngiltere'den sağlayacağı, *lisans altında silah ve askeri donatım imaline başlama* isteğinin kabul edildiği; buna karşılık İngiltere petrol şirketlerinin, İran petrollerinin çıkarılması, rafine edilmesi ve pazarlanmasının geliştirilmesine katkıda bulunması, üstü kapalı ifadelerle yer almıştır.

ABD ve İngiltere'ye en son model askerî uçaklar, helikopterler, füzeler ve tanklar ısmarlayarak tüm Ortadoğu'da, özellikle sınır komşusu Irak'ta haklı tedirginliklere yol açan İran, askerî gücünün kapasitesini genişleme uğruna, çok büyük masraflara katlanmak durumundadır. Bugün İran'ın millî savunma masraflarının yılda 2 milyar dolar gibi akıl almaz bir düzeye ulaştığı söylenmektedir. Ve bu *«ekonominin askerîleştirilmesi»* hareketinin, Arap Yarımadasındaki halkların millî kurtuluş mücadelelerini hedef tuttuğunu gösteren inandırıcı deliller vardır.

ŞAH'IN ÖLÇÜSÜZ DAVRANIŞLARI

New York Tımes gazetesine verdiği demeçte İran Şahı, Pakistan'da yeni bir karışıklık çıkarsa, *«İran'ın kendi güvenliği açısından»* Bülucistan'a el koymak zorunda kalacağını belirtmiştir. Sözü edilen demeçte Şah, başlangıçta Pakistan'ın Bengaldeş'e müdahelesini onaylamadığını, ancak Hint—Pakistan savaşından sonra durumun değiştiğini öne sürmüş; Pakistan'ın yeniden bölünmesinin bölgeyi çok karıştıracağını ve ulusal çıkarlarının, İran'ın böyle bir gelişmeye seyirci kalmamasını gerektirdiğini sözlerine eklemiştir. Pakistan'da yeni bir iç savaş ihtimalinden söz edildiği şu günlerde, İran Şahı'nın *«el koyma»* gerekçesi, *«Bülucistan'ın başkaları tarafından kapılması»*nın önüne geçmektir. İran ordusunun silâhlandırılmasına büyük çaba gösterildiği sıralarda, Şah'ın böyle bir açıklamada bulunması, ciddi bir tehlike işareti olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan Filistin Direnme Hareketi'nin sözcülüğünü yapan VAFA ajansına göre İran, Ürdün silâhlı kuvvetlerini tanklar ve helikopterlerle güçlendirme kampanyasına girişmiştir. Ajans, İran'ın Şubat başından beri Ürdün'e teslime devam ettiği bu araçlarda, adı açıklanmayan bir Arap ülkesinin sağlayacağı paralarla, Batılı **uzmanlar** nezaretinde gerekli değişikliklerin yapılacağını öne sürmektedir.

Umman ve Arap Körfezi Kurtuluş Cephesi (Fploga)'nin organı Savteş Savra ise, İranlı 600 er ve subayın Cephe'ye karşı savaşmak için, hükümet kuvvetleri yanında yer almak üzere Şubat ayında Dofar'a geldiğini ve Yadid, Asih ve Elkot gibi bölgelere sevkedildiğini bildirmiştir. Aden'de yayımlanan bildiride, İngiliz uçaklarınca desteklenen İran kuvvetlerinin, bazı köyleri ağır topçu ateşine tuttuğunu ifade edilmektedir. Bir İran askerî delegasyonunun, Halk Kurtuluş Cephesi'ne karşı işbirliği konusunda, Umman askerî temsilcileriyle görüşmeler yaptığı da bu arada açığa çıkarılmıştır.

İran Körfezi, Irak ve Güney Yemen'deki devrimci hareketlere karşı yöneltilen düşmanca faaliyetler böylece, Suudi Arabistan'ın yanında İran'ın da yer aldığı bir genişlik kazanmaktadır.

Olaylar, Sovyetler Birliği ile İran arasında ciddi ihtilâflara yol açabilecek bir düzeyde gelişmektedir. Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu politikasındaki temel taşları durumunda görünen Irak ve Güney Yemen'in yanısıra, İran Körfezi'ndeki millî kurtuluş hareketlerini de hedef tutan bir silahlanma, hattâ saldırgan bir politika, giderek İsrailvâri bir görünüşe bürünmektedir. Nitekim Mart ayında Moskova'yı ziyaret eden Güney Yemen Başbakanı Ali Nâsir ile Brejnev arasındaki görüşmelerden sonra yayımlanan ortak bildiride, Arap Yarımadasındaki kurtuluş hareketlerini zayıflatmak amacını güden emperyalizme ve tutucu güçlere karşı, bu hareketlerin desteklenmesi konusundaki görüş birliği bir kere daha dile getirilmiştir. Bildiride, Arap Yarımadası ve İran Körfezi halklarının kurtuluş mücadelesi için en büyük engellerden biri olarak İran gösterilmektedir.

ABD'nin Orta Doğu politikasında, İsrail ve Suudi Arabistan'dan sonra, İran'ı da saflarına çekerek, çekirdeğini bu üç ülkenin teşkil ettiği bir emperyalist cephe oluşturma tasarısı büyük ölçüde gerçekleşmiş sayılır. Devrimci cephenin kendi içinde bütünlüğünü sağlayarak bir güçbirliğine doğru gitmesi ise, buna verilebilecek en etkili karşılık olacaktır.

Avrupa
Sosyal Demokrat Partiler

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na üye dokuz ülkenin sosyal demokrat partileri, geçen hafta Federal Almanya başkenti Bonn'da toplandılar. Her yıl ayrı bir ülkede düzenlenen bu kongreye bu yıl ilk kez İngiltere, İrlanda ve Danimarka sosyal demokrat partileri de katıldılar. İki gün süren toplantıya katılan 150 sosyal demokrat temsilci, birleşmiş Avrupa'nın aynı zamanda sosyal bir Avrupa olması gerektiği konusunda görüş birliğine vardılar.

Brantın Amerika gezisi

Federal Almanya Başbakanı Willy Brandt, uzun zamandır sözü edilen Amerika gezisini nihayet Mayıs ayının ilk günlerinde yapmağa karar verdi. Brant ile Nixon arasında yapılacak görüşmelerin en önemli konusunu Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Amerika arasındaki ilişkilerin teşkil edeceği sanılmaktadır.

Kereku'nun Dahomey'i

Darbeler ülkesi

Yeryüzünde askerî darbelerin en bol rastlandığı bölge, Kara Afrika'dır. Dahomey ise bu bölge içinde darbe rekorunu elinde tutmaktadır. Bağımsızlığından bu yana henüz 12 yıl 7 ay geçmiş olduğu halde, ülkede şimdiye kadar tam 3 askerî darbe, 3 askerî müdahale ve 2 darbe teşebbüsü olmuştur.

Afrika'nın batısında, Nijerya ile Togo arasında ince bir şerit halinde uzanan Dahomey ,eski bir Fransız sömürgesidir. Fransızlar, 20'nci yüzyılın hemen başlarında bölgeyi sömürgeleştirmeye yöneldikleri zaman, Dahomey'de birbirine rakip iki yerli krallık bulunuyordu. Bunlardan, şimdiki başkent Porto Novo'daki krallık Fransızlarla uyuşmuş ve hattâ işbirliğine girmişti. Çoğunluğunu Yoruba kabilesinin oluşturduğu Abomey krallığı ise Fransızlara uzun bir süre karşı koydu. Fransızlar ancak Abomey şehrini bombalamak ve kral Behanzin'i de Cezayir'e sürmek suretiyle ülkeyi tamamen ellerine geçirebilmişlerdir. Böylece, 1904 yılında Fransız Batı Afrikası'nın bir parçası haline gelen Dahomey, yarım yüzyılı aşan bir sömürge statüsünden sonra 1958 yılında Fransız Devletler Topluluğu içinde özerk bir devlet haline gelmiş, iki yıl sonra ise tam bağımsızlığını kazanmıştır.

Bağımsızlığın böylesi

Ancak diğer birçok Afrika ülkesi için olduğu gibi, Dahomey için de bağımsızlığın elde edilmesi eski sömürgeci devletle ilişkilerin tasfiyesi anlamına gelmemektedir. Tam tersine, Fransa bugün, Dahomey'in dış ticareti üzerinde yarıdan fazla bir yer işgal etmekte, askerî malzemesinin büyük kısmını tek başına karşılamakta, ekonomik yardım yöntemleriyle, ülke üzerindeki koruyuculuk pozunu sürdürmektedir.

İşçi ve öğrenci eylemleri

Bağımsızlığın kazanılmasından sonra ülkenin siyasal gelişimini etkileyen en önemli olay, 1963 yılında meydana gelen geniş işçi ve öğrenci eylemleri olmuştur. Bu eylemler sonunda askerler bir darbe yaparak Maga hükümetini devirmişler ve Dahomey'in sivil üç ünlü politikacısından diğer ikisi olan Ahomace ile Apiti'yi birlikte iktidara getirmişlerdir. 1965 yılında ordu iki kez daha yönetime müdahale etmiş ve aynı yılın sonunda yönetimi tamamen eline almıştır. Ancak, Albay Soglo'nun başkanlığındaki askerî cunta, 1967 yılında bir grup genç subay tarafından devrilmiş ve tekrar sivil yönetime geçilmek üzere Albay Alley başkanlığında bir geçiş hükümeti kurulmuştur. Bu hükümet, başkanlık sistemini getiren yeni bir anayasa hazırlamış ve 1968 Martında bu anayasa halk tarafından kabul edildikten sonra aynı yılın mayıs ayında başkanlık seçimi yapılmıştır.

Zincirleme darbeler

Fakat, askerlerin, belli kişilerin adaylığına izin vermeleri üzerine bu seçime katılma oranı çok düşük olmuş, bunun üzerine secim iptal edilerek başkanlığa Dr. Zinsu atanmıştır. 1970 yılındaki yeni bir askerî müdahale, sivil yönetime geçilmesi amacıyla bir Başkanlık Konseyi kurulmasını gerçekleştirmiş ve bu konseyin üç üyeliğine de üç ünlü politikacı seçilmişlerdir. Sıra ile her iki yıl üyelerden birisinin başkanlığını yaptığı bu konsey, ulusal birliği sağlayacak tek bir partinin kurulması için çaba harcamıştır. Konseye ilk kez başkan olan Maga'nın süresi 1972 nisan ayında dolmuş ve yerine Ahomace geçmiştir. 1972 yılında bir grup subay tarafından düzenlenen bir darbe teşebbüsü bastırılmışsa da aynı yılın ekim ayında General Kereku önderliğindeki başka bir grup, hükümeti devirerek, Başkanlık Konseyi üyelerini tutuklamıştır.

Siyasal istikrarsızlığın kaçınılmaz bir sonucu olarak ülke ekonomisi sürekli bir bunalım içindedir ve kadınların da zorunluk askerlik hizmetine tâbi oldukları ülkede ümitler, 1968'den bu yana büyük gelişme gösteren denizaltı petrol aramalarına ve turizme bağlanmıştır.

Gerekli bilgiler

Nüfus: 2,8 milyon

Fert başına millî gelir: 70 dolar.

Kalkınma hızı: yüzde 1

Okur — yazar oranı: yüzde 10

Etnik gruplar: 45 Afrika kabilesi (en önemlileri Yoruba, Bariba, Soma, Adya)

Dinsel gruplar: Amimist (% 68) Hristiyan (% 15) Müslüman (% 13)

Silâhlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 2500, hava kuvvetleri 150, jandarma 2700

Başlıca şehirler: Porto Novo (başkent, 75 bin), Cotonu (115 bin)

Başlıca ihraç malları: Pamuk, yerfıstığı.

Yönetim biçimi: Geçen yılın ekim ayında yapılan bir askerî darbe sonucunda, 1970 yılında kurulan Bakanlık Konseyi feshedilmiş ve ülkenin yönetimi General Kereku başkanlığındaki askerî cuntanın eline geçmiştir. Ülke altı bölgeye ayrılmıştır ve her bölge, merkezden atanan valilerce yönetilmektedir.

yüksek bir HUZURA

Karbonmonoksit Fare kılı ve Pezevenk Salim

HASAN HÜSEYİN

Sevgili Nefsaniyet,
Bahar geldi diye sevinirken, dehşetli bir mide bulantısı ve baş ağrısı başladı bende. Hadi diyelim ki başağsırı sinirden, yorgunluktan; ya mide bulantısı?

Geçen gün bir uzmana gittim. Neler yediğimi sordu. Anlattım.

— Bunlardan birşey olmaz, dedi. Öyle kimseler var ki, çöp tenekesi karıştırıyor, gene de birşey olmuyor. Çok yutkunur musun?

— Yutkunurum. Başka ne yapabiliriz ki

— Yutkunma.

— N'apayım

— Suratına tükürülecek o kadar çok adam var ki...

Anlaşılan, keyfi gıcırdı uzmanın.

— İyi ama, dedim, suratlarına tükürttürmeyi geçim kaynağı haline getirenler var. Bu kadar parayı nereden bulalım biz Okkalıca bir mirasa filan konmuş olsaydık, şunun bunun suratına tükürerek yerdik bu parayı...

Gülüştük.

Uzman, masanın üzerindeki gazeteyi gösterdi:

— Okudun mu?

— Daha okumadım, dedim.

— İncir ezmesi yer misin?

— Eee, bulursak yeriz tabii...

— Oku şunu!

Gazeteyi okudum. Şöyle yazıyordu: **«Amerika'dan geri çevrilen 600 ton kurtlu incirin içindeki kılların fare kılı olduğu anlaşılmış, bir süre önce için de fazla çöp bulunan bir parti çekirdeksiz kuru üzümün de Amerika tarafından geri çevrildiği bildirilmiştir.»**

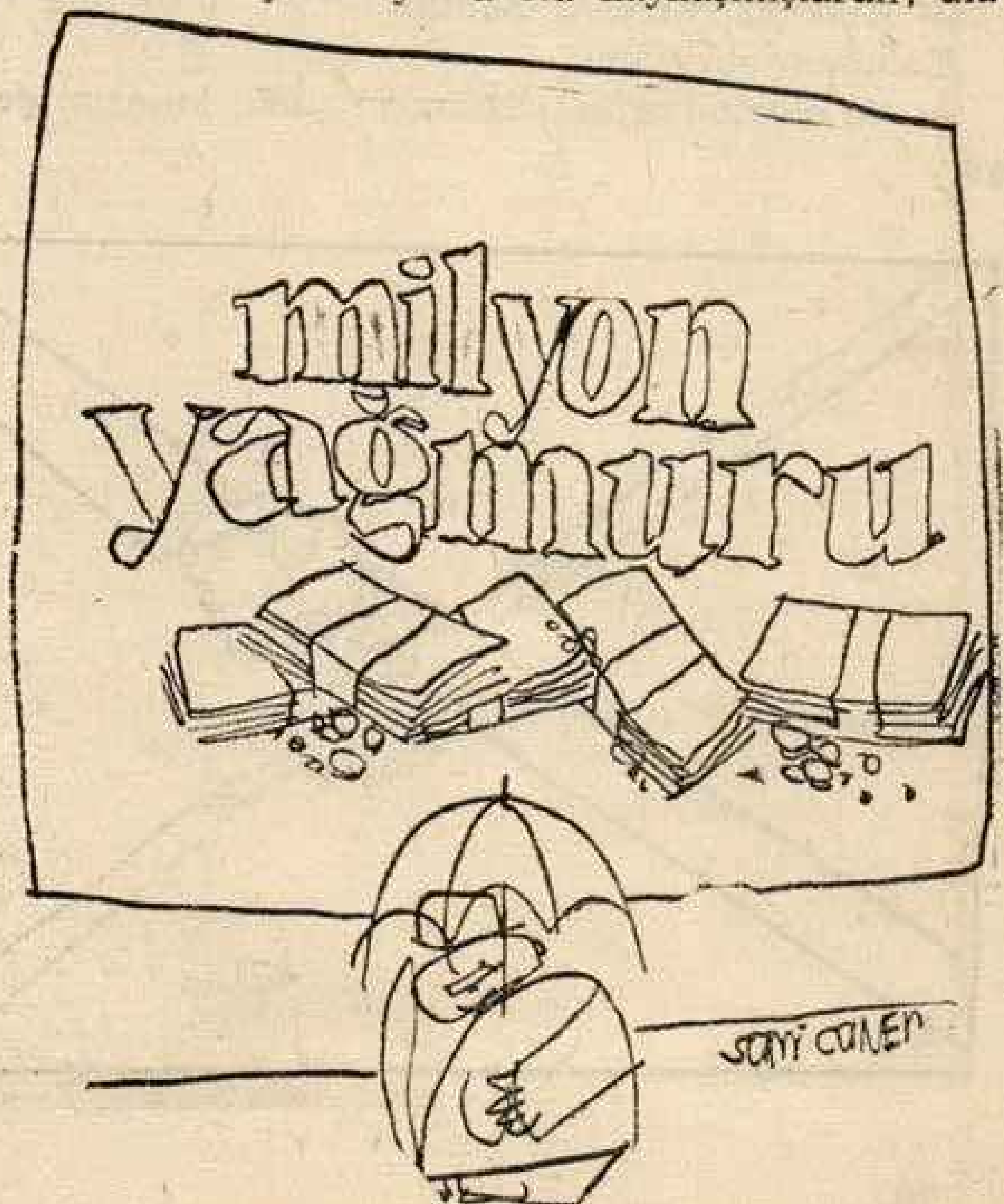
— Bir de şurayı oku!

Gösterdiği yeri okudum. Şöyle diyordu: **«NATO'nun Modern Toplumun Sorunları Komitesi'nin Ankara'da yaptığı araştırmalara göre, bir yıl içinde Ankara'nın üzerine 183 ton zararlı madde yağmaktadır. 1969/70 yılı kışında bu maddelerin çeşitlerine göre miktarları şöyledir: 58 ton kükürtdioksit, 73 ton karbonmonoksit, 23 ton kurum, 13 ton azotoksit, 16 ton hidrokarbonat.»**

— Okudun mu?

«Okudum» diyecektim ki, **«öööööööğğğ»** diye bir ses çıktı ağzımdan ve, yüzüne güller sevgili Nefsaniyet, çıkarmağa başladım ben.

— Çıkart, çıkart, dedi uzman. Çıkart da rahatla! Bütün hastalar senin gibi olsa, işimiz kolaylaşırdı. Öyle hastalar var ki, gözlerine soktuğumuz, kulaklarına üfürdüğümüz, midelerine daldırdığımız, tabanlarının altını kaşıdığımız halde yine de çıkartamazlar. Yedikleri ve içtikleriyle âdeta kaynaşmışlardır, ala-

şım yapmışlardır. O zaman, zorunlu olarak, ameliyata gitmekteyiz. Bak, sen ne iyi ettin, hemen çıkarttın. Haberler hoşuna gitti, değil mi? Severdin incir ezmesini, ha? Nerede oturuyorsun Ankara'da? Hadi, al şu hapı da, biraz yatışsın miden. Su ister misin? Yok canım... Susuz da yutarsın sen... Neleri yutmuyoruz ki, değil mi ama?

Uzmanın verdiği hapı yuttum ve yaslandım koltuğa. Tam o anda, Pezevenk Salim geldi aklıma. Fare kılı, karbonmonoksit filan derken, bütün bunlar birleşip biraraya gelip, Pezevenk Salim kılığına bürünmüşler kafamda. Hay allah! Kovarım gitmez, kovarım gitmez!.. Durumu gören uzman,

— Varsa daha, hemen çıkart, dedi.

— Bu seferki başka, dedim. Bu seferki çıkarılacak gibi değil...

— Nedir o?

— Pezevenk Salim..

— Onu da mı yedin?

Uzman bunu der demez, fare kılı karışık incir ezmesi değil, fareyi kuyruğuyla yutmuşum gibi kaba rıp geldi içim. Fakat öğürmekten halim kalmamıştı ki...

— Yemedim, dedim, aklıma geldi birden..

— Nedir o aklına gelen, fare ezmesi mi?

— Hayır... Pezevenk Salim...

Kaşlarını çattı uzman:

— Nedir o, kuzum? O da başka bir ezme mi?

— Hem de ne ezme! Bütün bu fare kıllı ezmeler, karbonomonoksitler, aşikies'ler, kükürtdioksitler, kurumlar, kusmuklar, azotoksitler, ülserler, kanserler, hepsi, hepsi, işte bu Pezevenk Salim'ler yüzünden... Bütün bu pislikleri yaratanlar, hep, Pezevenk Salimler...

Uzman, güldü: !

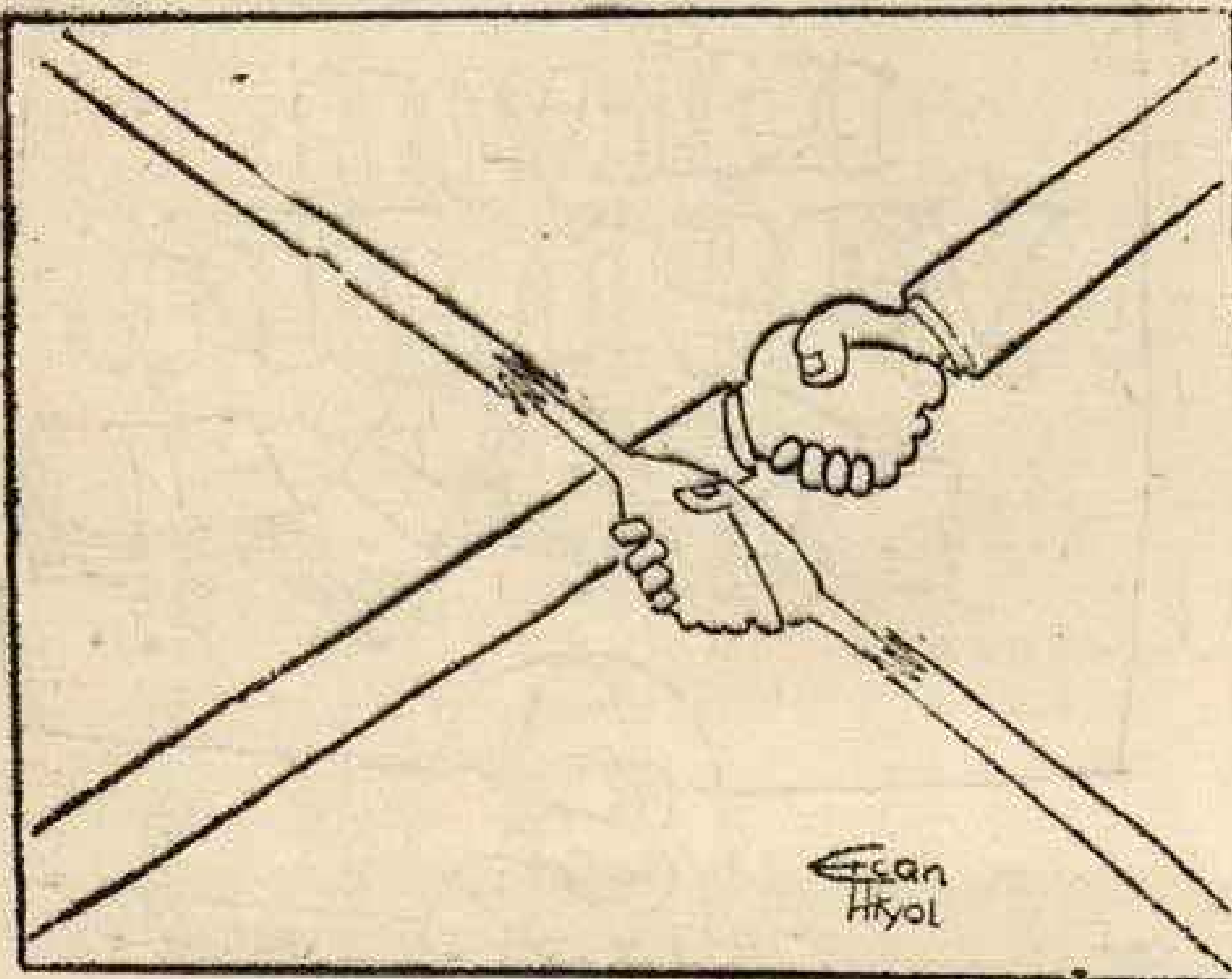
— Yok canım! Pezevenkler iyidir be!.. İş bitirirler, çöp çatarlar... Fena mı yâni? Pezevenkler de olmasa, ne tadı kalırdı şu hayatın? öyle yerlerden öyle parçalar bulup getirirler ki...

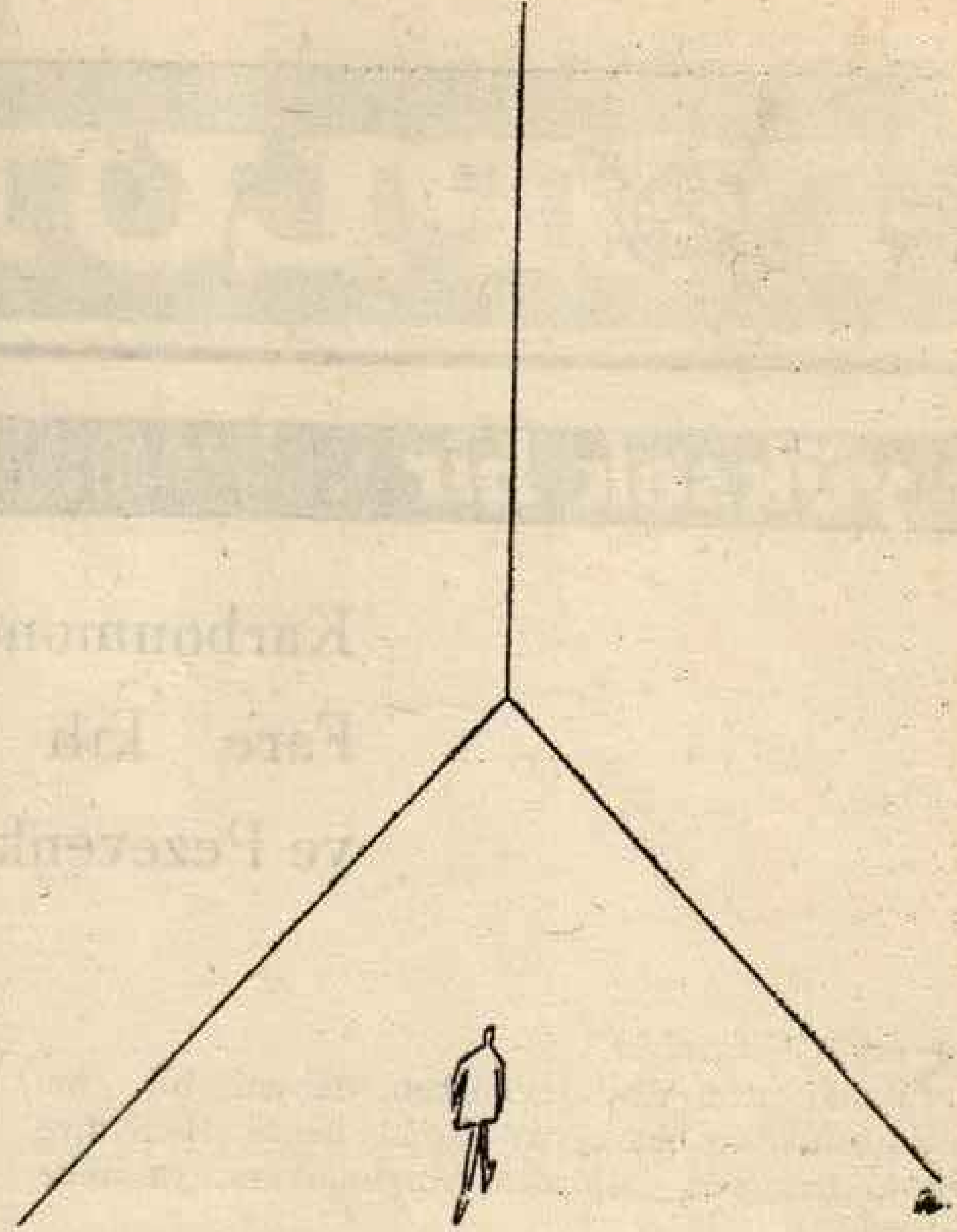
Daldı bir an, sonra gülerek baktı yüzüme:

— Kim bu Pezevenk Salim?

Yumdum gözlerimi:

— Ne olursunuz, hatırlatmayın şunu; kusasım geliyor.

Sandalyeyi çekip oturdu yanıma:

— Anlat, anlat! Belki işimize yarar... Şu günlerde böyle birşeyler arıyordum ben de..

Neresini anlatayım, Nefsaniyet? Öyle bir yerde de yakalandık ki uzmana...

— Bilir misiniz fıkrayı, dedim.

— Bilmem, dedi.

— Adamın biri, belki de Neyzen Teyfik, caddede yürüyormuş... Aklına esmiş, «Pezevenk!» diye bağırmış. Birçok kimse, başını çevirip Neyzen'e bakmış Gülmüş Neyzen, «amma da çokmuşlar be!» demiş.

Uzman, fıkraya gülerken, ben de Pezevenk Salim'i kafamdan uzaklaştırmağa çalışıyor; daha doğrusu, onu uzmana neresinden anlatacağımı düşünüyordum.

— Efendim, diye girdim söze, Pezevenk Salim sokulgan, girişken, yapışkan bir kimsedir. Girip çıkmadığı, ahbap olmadığı kimse yoktur. amma, merhaba dediği kimsenin başına mutlaka bir belâ gelir. Senden aldığını öbürüne satar ve bir de siyasi kodamanlara veya birşeyler tırtıklayabileceğini sandığı kimselere karı bulur. Kendisi entellektüel değildir amma, bu işleri pek bir entellektüelce yapar. Bir çıkarı olduğu sürece senden iyisi yoktur; fakat avcunu yalamağa başladığı zaman sana düşman kesilir ve arkandan verip veriştirir. Hele de başına bir iş gelmişse senin, keyfine diyecek yoktur Pezevenk Salim'in; bir tekme de o vurmak için koşar. İçinde kendi adı geçen hikâyeler uydurur ve bir söylentiyi naklediyormuş gibi, şuna buna anlatır bu hikâyeleri. Birgün genç bir kız gelir, Pezevenk Salim'in çalıştığı yere; «Salim Beyle görüşmek istiyorum» der. Pezevenk Salim, «buyrun, benim» der. Oysa, kızın aradığı Salim Bey başka bir Salim Beydir. Zavallı kız

Yüksek fatura

Teneke bir barakada ayakkabı onarmakta olan Yoksul Hasan, kış bastırıp kemikleri sızlayınca, ülkenin en ünlü tüccarına anlamlı bir mektup yazdı. *«Tanınmış bir şahısa»* diye başladığı mektubu, *«Sen ki kudretli bir zenginsin, ben ki yoksul bir Hasan... Ayırımımız kırk liradır, kendini bil, a deyyus!»* diye bitirdi.

Kopya kalemi arada bir tükürüklenerek yazıldığından, yer yer benekli olan mektubu okuyunca, keh keh güldü ünlü tüccar :

— Bulun getirin şu yoksul köpeği, dedi.

Yoksul Hasan kolayca bulunup getirildi. Görkemli bir salonda ayakta bekleyen ünlü tüccar :

— Söyle bakalım, yoksul köpek, ayırımımız neden kırk lira imiş? diye sordu.

Yoksul Hasan, umursamazlıkla,

— Miskin gövdelerimizden can yitince, seni on metre patiskaya, beni on metre âdi beze sararlar. Bilemedin mi, a soyucu! karşılığını verdi.

Yaşlı tüccar, hoşgörüyle gülüp, savdı başından Yoksul Hasan'ı. Ve tüm mirasçılarına,

— Son günümde çağrılsın bu yoksul köpek, buyruğunu verdi.

Kış çıkıp da ilkyaz gelince, teneke barakanın kapısı aralandı:

— Büyük Bey ölüm döşeğinde, seni görmek istiyor, dediler.

Yoksul, önlerine düştü gelenlerin... Daltaşak, başıkabak ve sövgüler yağdırarak, ölüm döşeğine ulaştı ünlü tüccarın:

— Söyle, dedi dikçe ve saygısızca, beni istetmişsin, cehennem kütüğü!

Ünlü tüccar, ölüm döşeğinde tek gözünü aralayıp dirildi :

— Bak bakalım, yoksul köpek, dedi, ayırımımız kırk lira mı imiş?

Yorganın altından buruşuk bir fatura çıkarıp uzattı. Yoksul, gözlerini kısarak faturayı okudu :

Kefen (Hicaz, dualı)	1.400 Tl.
Tabut (Maun, sedef işleme)	4.000 »
Mezar yeri (Güzergâh üstü)	7.500 »
Mezar yapımı (Mermer, İzmir Yeşili)	40.000 »

Yoksul Hasan faturayı okuyuncaya değin, ünlü tüccar tek gözünü açık tuttu. Sonra mutlu bir soluk verip öldü.

Caminin önündeki töreni kenardan izledi Yoksul Hasan. Rahatça gülebilen dostları, çiçekleme dalaşına giren uşakları, şakalaşan düşman politikacıları, kasıntılı bürokratları, ithalât ve ihracatçıları, tepeden bakan bankerleri ,el ovuşturan avukatları gördü. *«Ey Yoksul, gör ki, mundarlık da varmış dünyada.»* diye geçirdi içinden.

Gömüt çevresinde tatsız bir suskunluk oldu. Mermer kapaklar yerleştirilip ölüye son dinsel uyarma yapılınca, törenciler dağılıverdiler koşar adım... Kendileri de yakalanıp gömüleceklermiş gibi...

Yoksul Hasan, ünlü tüccarın gömüt taşını okudu :

«Ey yolcu, büyük tüccardan K.. zadenin ruhuna el fatiha.»

Yoksul Hasan, kulağından kalemini alıp tükürükledi ve taşa şunları ekledi :

«A soyucu, yüksek faturanı ve cümle kabileni gördüm. Nah fatiha!»

Teoman Okaygün

ne bilsin? Bu Salim'i o Salim sanır. **«Ah»** der, **«benim sizden bir ricam var»**. Ve ricasını anlatır. Pezevenk Salim, kendini öbür Salim Bey yerine kor ve ricayı yerine getirmek üzere, kızı alıp çıkar oradan. Zavallı kız, bu Salimi'n o Salim olmadığını altı ay sonra öğrenir. Öğrenir amma, iş işten geçmiştir. Flört mlört derken, soluğu nikâh dairesinde almıştır. Kocasının neler yaptığını, ne dümenler çevirdiğini öğrendikten sonra da, amaan sen de, **«bu hayat böyle geçer»** demiş, bırakıvermiştir kendini.

Yâni, anlıyacağınız, bu Pezevenk Salim, Ankara'nın üzerine çöken karbonmonoksit kadar tehlikeli, incir ezmesindeki fare kılı kadar iğrenç bir kimsedir. Pezevenk Salim kimi karalıyor, kime çamur atıyorsa, bilin ki o kimse dünyanın en iyi insanlarından biridir Pezevenk Salim kimin kıçına kıçına sokuluyorsa, bilin ki o kimse dünyanın en aşşağılık, en pezevenk, en çamur yaratığıdır. Böylesi kimselerle her türlü nâne yenilebilir, her türlü dümen çevrilebilir İşte: Pezevenk Salim budur.

Uzman, beni biraz yatışmış görünce gülmeğe başladı:

— Yahu, dedi, gene de faydalı bir kimseymiş bu Pezevenk Salim dediğin, Baksana, kusturdu seni ve rahatlattı. Belki işimize yarar şu günlerde, versene bunun adresini bana.

— Adresine filan gerek yok, dedim. Nerede pis bir iş çevriliyorsa, nerede karı ticareti yapılıyorsa, Pezevenk Salim mutlaka oradadır. Kime sorsan gösterirler kendisini.

Yaaa, işte böyle, Nefsaniyet.

O gündenberi, karbonmonoksit, fare kılı ve Pezevenk Salim, üçü birden geliyor aklıma. Fare kılı denilince Pevezenk Salim, Pezevenk Salim denilince fare kılı veya karbonmonoksit... Üçünü birbirinden töbe ayıramıyorum! Ve şunada inanıyorum ki, incir ezmesinde fare kılı çıkıyorsa bil ki Pezevenk Salim'ler yüzündendir. Havada karbonmonoksit miktarı çoğalıyorsa, bil ki Pezevenk Salim'ler yüzündendir. Kim ne derse desin, bundan gayrısına inanmıyorum ben. Ankara'ya gelirsen, sana parmağımla gösteririm Pezevenk Salim'i. Miden bulandığı zaman haber ver bana; mutlaka o yakınlardan biryerlerden geçiyordur Pezevenk Salim.

Halteddin
Vatan Haini Değil,
Büyük Vatan Dostu

Toplum okurlarının, yıllardır cami avlularında, «sahaf»ların tozlu vitrinlerinde sergilenmekte olan, yakın tarihimizle ilgili kimi yapıtları görememiş, okuyamamış olduklarını düşünerek, bu cins kitaplardan bazılarını burada tanıtmağa karar verdi. Aşağıda, ünlü yazar «Fitne Fücûr» beyin «HALTEDDİN — Vatan Haini değil, büyük vatan dostu» adlı eserini tanıtıyoruz.

Yazan : Fitne Fücûr
Özetleyen : Cafer Özkan

Malûm olduğu üzere, Türk tarihinin yetiştirdiği en muazzam şahsiyet, Ulu Hakan Abdülhamit Han'dır (1). Sultan Abdülhamit, Donanma-yı Hümâyun'u Haliç'te çürüterek devleti ikmal ve idame masarifinden münezzeh kılmış, Teşkilât-ı Hafiyye'yi tesis eyleyüp muhbirlik sanatını icad etmiş idi. Kezâlik, Düyun-u Umumiye Teşkilâtı'nı tekevvün etmekle düvel-i ecnebiyeye memâlik-i Osmaniye'nin bilcümle yeraltı ve yerüstü kaynaklarını ihsan eyleyerek Devlet'i Aliye'yi zahmetten kurtarmış idi. En muazzam muvaffakiyeti ise haricî siyaset sahasında göstermiş. Bosna, Hersek, Tesalya, Mısır, Tunus ve dahi Kıbrıs vilâyatının idaresini Yunan, Ingiliz, Nemçe, Fransız kâfirlerine terkeyleyüp Devlet'i Osmaniye'yi memâllik-i mezkûrede istihdam olunan memurine maaş tediye etmekten ve dahi ol vilâyatın dertleriyle hemderd olmaktan fâriğ kılmış idi. Hattâ, zaferimizle intaç olunan 1897 Yunan muharebesini müteakip Girid ceziresini Yunanlılara hediye eyleyüp cihanda emsâli görülmedik bir diplomasi nânesini taam eylemiş idi. Hâsılı, otuz üç seneyi mütecaviz «Aman idarei maslahat edelüm» deyüb 1908 senesinde idareyi kaybettikde elinde maslahat kalmış idi.

Hatem-ü Hulefayüsselâtin Sultan Mehmet Halteddin Han hazretleri ise 1854 senesinde Kostantaniye'de tevellüd eyledi. Kendisi dünyayı teşrif eylemeden evvel pederi vefât ettiğinden yetim büyümüştü. Gençliğinde ilim ve irfana heves edüb bilhassa ulûm-u nücum ve ulûm-u cinsiyyâta dair pek ziyade eser tetebbu eylemiş idi.

Sultan Halteddin, 1918 senesinde biraderi Sultan Reşad-ül Düztaban'ın vefâtı üzerine câlis-i taht oldu. O günlerde Devlet-i Al-i Osman pek firaklı bir haldeydi. Ingiliz, Fransız, Italyan, Yunan, Ermeni kâfirleri memâlik-i Osmanıye'yi muhasara ve dahi işgale tevessül eylemiş idiler. Sultan Halteddin Han, cümle küffâra karşı ceddinden tevârüs eylediği celâdetle mücadele eyleyüp devrin ulemâsına muskalar yazdırmak suretiyle istiklâl-i vatanı muhafazaya gayret eder idi. Bahussus, biraderi kebîri'nin izinden giderek bir kısım memâlikin küffâra terkeylenmesinde sayısız faideler mülâhaza eylemekle Sevr muahedenamesini tasdik edüb memâlik-i Osmaniye'yi ol kefere-i müptezeleye taksim ile işin içinden çıkmış idi.

Vaziyet bu merkezde iken Mustafa Kemal Paşa nâm bir âdem zuhur eyleyüp kendü başına leşker toplamağa ve dahi «İstiklâl-i tam; ya istiklâl ya ölüm!» misillü acaib lâkırdılar ederek ahalinin huzur ve rahatını bozmağa kalkışır idi. Sultan Halteddin Han, mümaileyhin kıyam eylediğini öğrendikte memleketin selâmeti için Ingiliz ve Yunan kâfirlerinden istimdâd eylemekle birlikte, Mustafa Kemal ve avenesinin salbine dahi ferman buyurmuş idi. (Mamafih ol ferman Kuvvayı Milliye leşkerince aptesthane kâğıdı olarak istimal edildi.)

Müteakiben, Sultan Halteddin, «Hilâfet Ordusu» nâm bir orduyu Süleyman Şefik Paşa kumandasında Anadolu'ya gönderdi. Illâ, gâh bu ordu, gâhi Bolu, Düzce, Hendek, Yozgat ve Konya vilâyetlerinde padişahın aşk u muhabbetiyle silâha sarılan milliyetçi ve mukaddesatçı eşhas ve dahi Komünizmle Mücadele Derneği'nin kahraman komandoları Mustafa Kemal'in çerisi tarafından tarümar edilüb rivaye nazaran mezkûr senelerde ol vilâyatta ip sarfiyatı bilhassa artmış idi.

Nihayet, Kuvvayı Milliye ile Yunan kâfiri mübarezeye tutuşdukda, Dürrizade'nin muskaları, Ali Kemal'ın makaleleri, Ferit Paşa'nın rüyaları ve dahi Sultan Halteddin Han'ın duaları bereketiyle kâfir çerisi tepelendi. Illâ, Mustafa Kemal Paşa ve etrâfı açıkgözlük edüp zaferi kendi gayretleri ve dahi milletin iştirak ve muavenetı ile kazandıklarını iddia eylerler idi. Ve cümle efkârı umumiye dahi bu fikre iştirak etmiş idi.

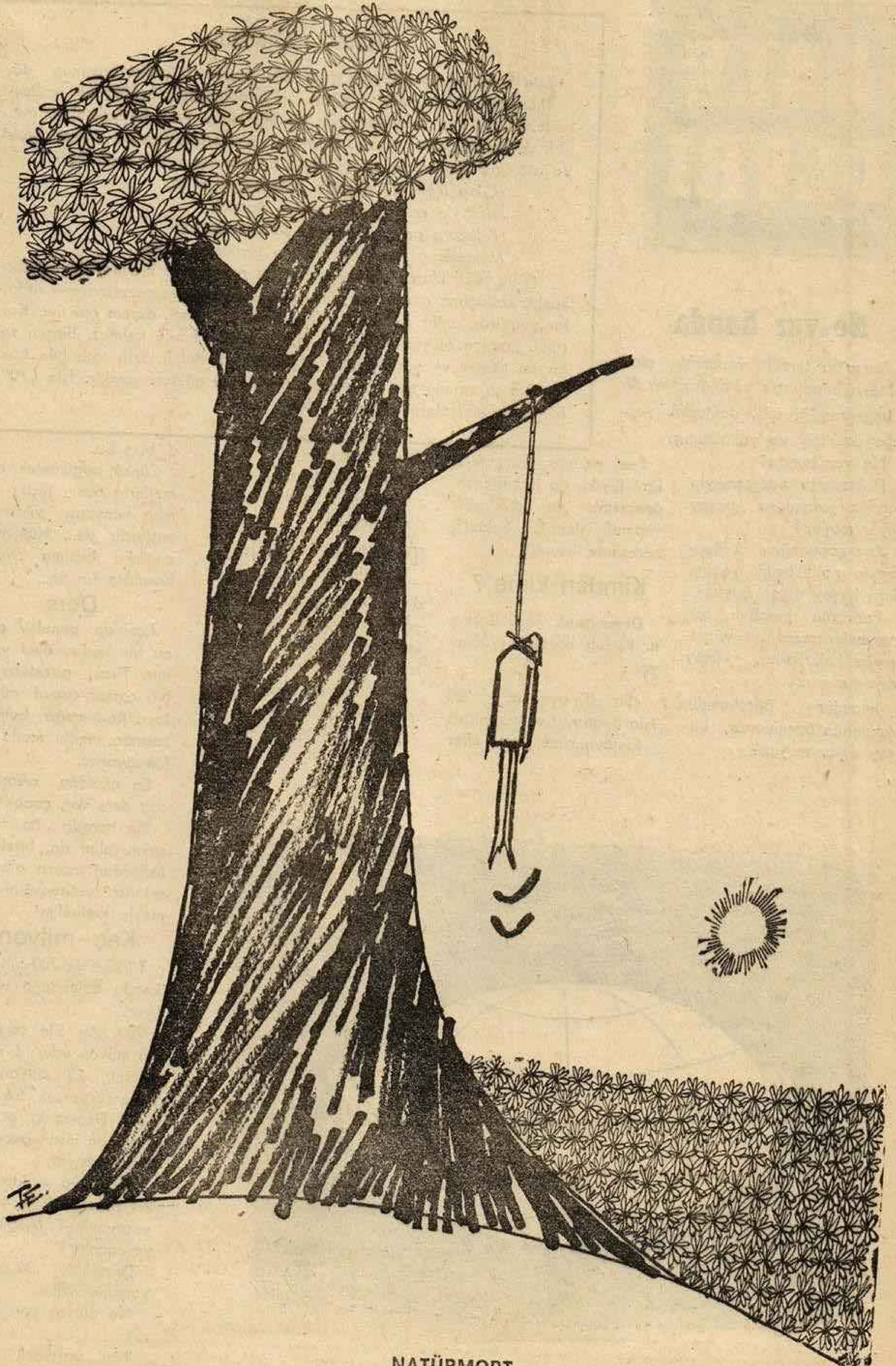
Bu kadirbilmezlik karşısında Sultan Halteddin dahi teessüre kapıldı. Ol BÜYÜK VATAN DOSTU, bir Ingiliz sefinesine râkib olarak (binerek) küffâra iltica eyleyüb Malta ceziresine tüydü. Müteakiben bir başka kâfir memleketine müruren San Remo şehrine yerleşti. 1924 senesinde kalıbı dinlendirinceye kadar ol şehirde yaşadı.

Zıllullah-ı fahr-i âlem, emir-ül mü'minin, Halife-i Müslimin, hatemüsselâtin, firdevs-i cân, padişah-ı cihan, ulu hakan, Sultan Mehmet Halteddin Han Hazretleri işte böylece büyük bir vatan dostu, yüce bir hünkâr ve dahi esaslı bir hıyar idi. Kendisi uzunca boylu, karga burunlu, hafif kambur idi. Ol kamburluğun, Düvel-i Itilâf generallerinin huzurunda müdahane eylemekten mi yoksa gençliğinde avret peşinde koşmaktan mı tekevvül ettiği ulema arasında ihtilâf mevzuudur.

Ol yüce hünkârın ne büyük bir vatan dostu olduğunu siz Toplum okurlarına izaha çalıştım. Zannımca Sultan Halteddin dahi bu meziyetinden bihaber olarak cartayı çekmiş idi. Gani gani rahmet eylesin.

(1) Ulu Hakan Abdülhamit. Yazan: N. F. K. Toker Yayınları.

(2) Bkz: Anadolu Ihtilâli (Sabahattin Selek) S. 354 (Vahidettin'in karşı—devrimcilere madalya verme olayı.)

NATÜRMORT

LALE DEVRİ

Vakt-i Çırâgan

İşte bahar da geldi. Her taraf lâle, leylâk. Güzeller soyunup dökünmeğe, birer «âfet - i sûzan» gibi dolaşmağa başladılar caddelerde. CHP'li Veli Bakırlı'nın pek sevdiği Naim Talû, başbakanlığa getirildi ve de hükümet kuruldu. Sermaye çevrelerinin keyfine diyecek yok! Ve işte Şair Nedim, bu mutlu olayı şu mısralarla dile getirdi :

«Çıkıp ikbâl ile gülzâra şehenşâh - ı cihan
İltifâtıyle eder gülleri şâd - ı handan
Lâlezâra gelir elbet yine sultân-ı zaman
Müjdeler gülşene kim vakt - i Çirâgan geldi»

(Yâni, CHP'lilerce anlamı şudur bu mısrâların: Naim Talû başbakanlık koltuğuna oturdu ve güllere —yâni sermaye çevrelerine— iltifatlar yağdırdı, onlar da kendisine yağdırdılar. Yâni, durum çok iyi. Karşılıklı handan oluyorlar. Amma ki, bu lâlelik böyle kalmaz, birgün solar bu lâleler ve de soğanlar çıkar ortaya. Bugün tatlı tatlı lâle koklıyanlar ,o zaman acı acı soğan ısırırlar ve gözleri yaşarır. İşte CHP'lilerce bu mısrâların anlamı budur.)

Ne var bunda

Bursa'da terzilik yapmakta olan Erol Bıyıklı adlı bir vatandaş, terziliği beğenmediği için, doktorluk yapmağa özenmiş ve yakalanmış.

Ne var bunda?

Doktorluğu beceremeyip terzilik yapanlara birşey diyor muyuz?

Kaz çobanlığını beğenmeyip politikacılık yapanlara birşey diyor muyuz?

Parasının hesabını bilmeyenler memleket yönetmeğe kalkıyorlar, birşey diyor muyuz?

İmamlar öğretmenlik yapmağa özeniyorlar, birşey diyor muyuz?

Eee, ne var yâni; terzi Erol Bıyıklı da terziliği beğenmemiş de doktorluk yapmak istemiş.. Sahtelik neresinde bunun?

Kimden kime ?

Demokratik Parti Başkanı Ferruh Bozbeyli yakınıyor :

«Bir çift ayakkabı, 200 kilo buğday fiyatına çıktı!»

Kimden kime şekva edersin, a Bozbeyli?

Sayenizde ekmek, herzaman, ayakkabının altında olmuştur!

Tehlikeli ilişkiler

Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesini ziyaret eden AP'li Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü İsmail Hakkı Tekinel,

— Hükümet, basının yanında olacak, diyor.

Tehlikeli ilişkiler gibi geldi bize bu.

Çünkü, bugünedek, hükümetlerle basın hiçbir zaman yanyana yürüyememişlerdir de... Hükümetler mutlaka basının ayağına basmışlardır da...

Ders

İzmir'de genelev patronu bir kadın, okul yaptırmış. Tiraj gazetelerinden biri çarşaf çarşaf verdi olayı. Kadıncağız, halkın arasında, mutlu mutlu gülümsüyordu.

Bu okuldan çıkarılacak çok ders var, çoook!

Biz burada bu dersleri saymıyalım da, böylesi okullardan ustura gibi özel sektörcü yetişeceğini belirtmekle yetinelim!

Kaç milyon?

Türkiye'de 700 bin gecekondu bulunduğu bildiriliyor.

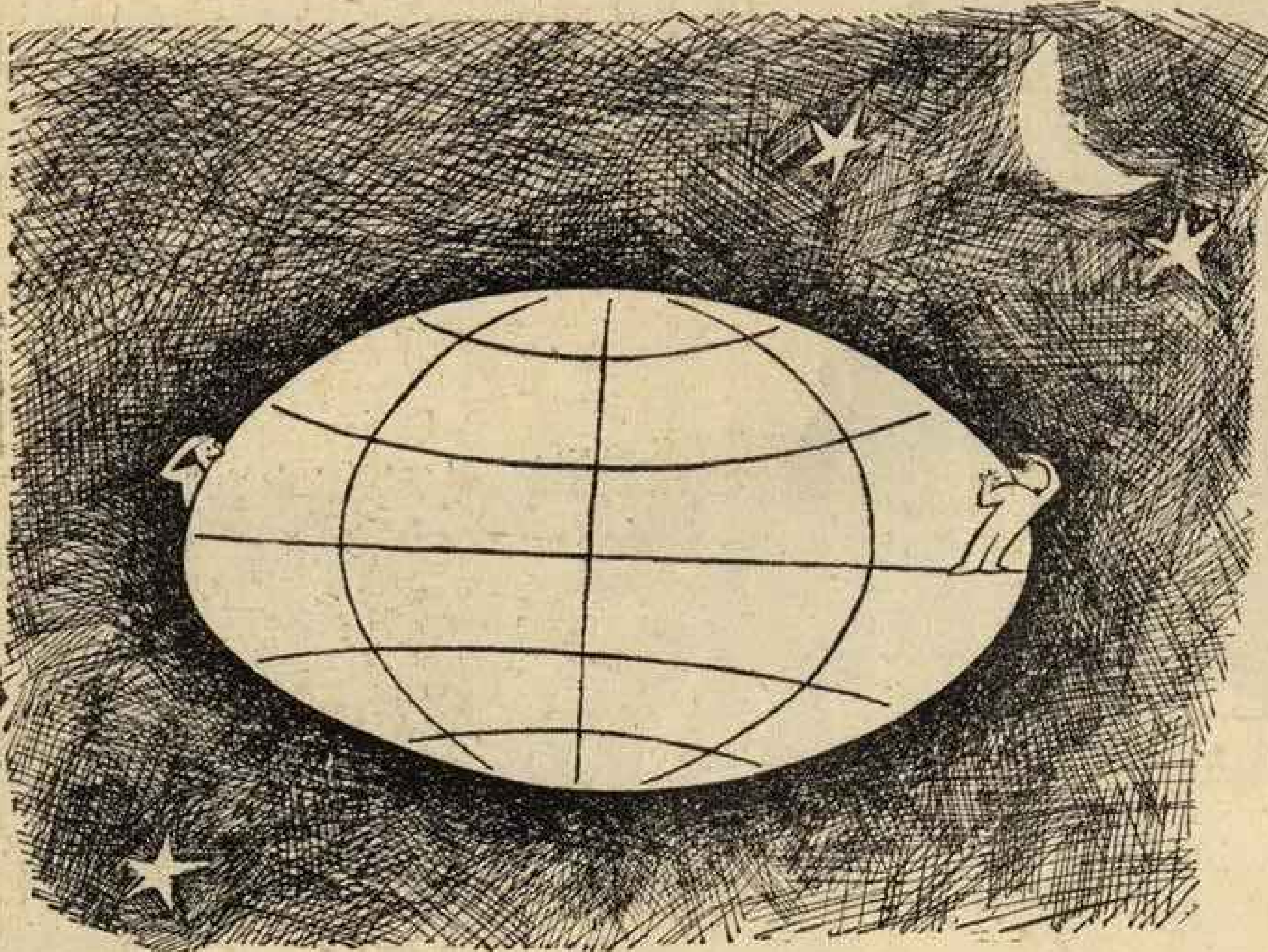
700 bini 5'le çarparsak, 3,5 milyon eder; 6 ile çarparsak, 4,2 milyon eder; 8 ile çarparsak, 5,6 milyon eder. Demek ki, ortalama, 6 milyon insan gecekondularda yaşıyor.

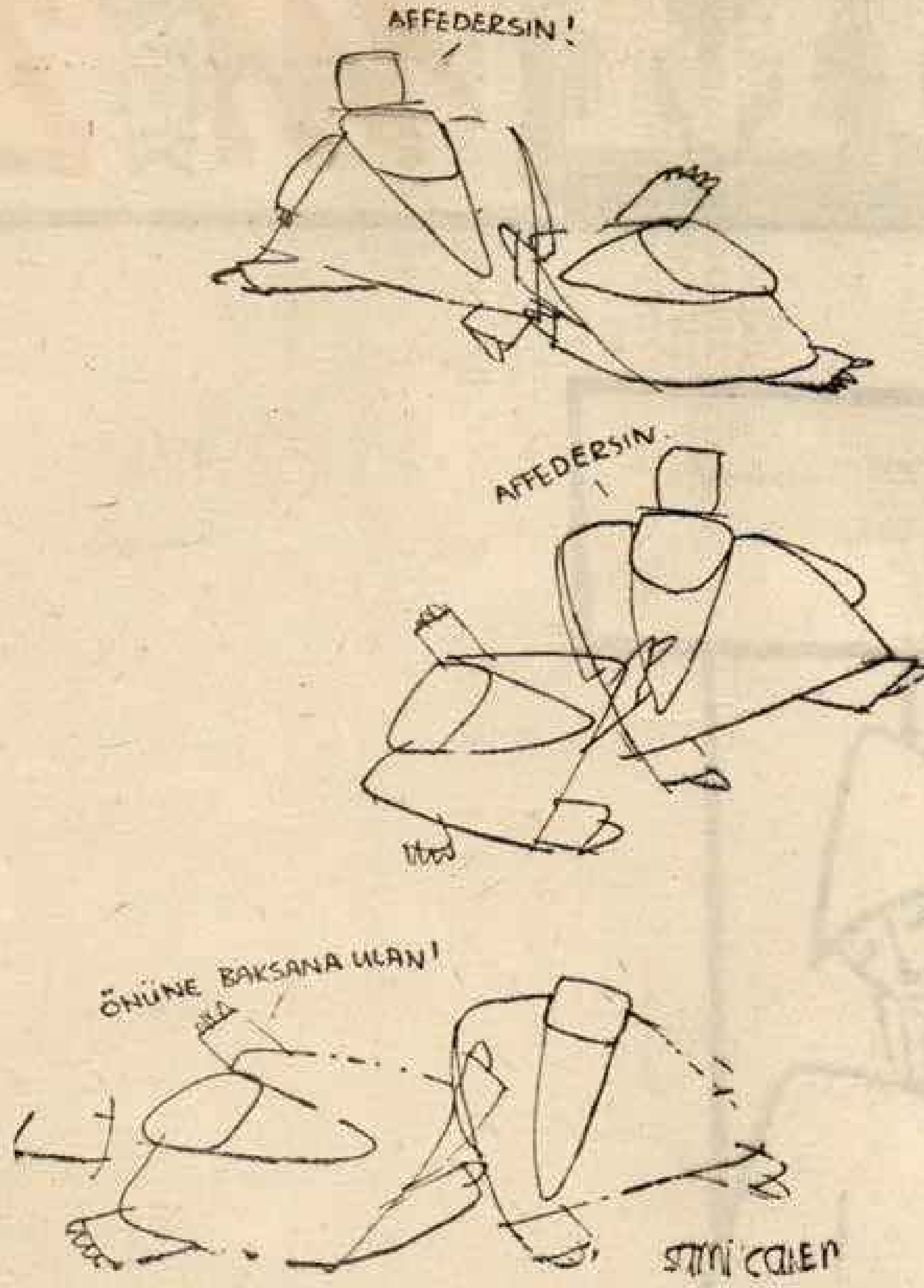
Peki, ya açıkta yatıp kalkanlar? Yerin altında yaşayanlar? Mağaralarda yaşayanlar?

Demek ki, 36 milyonun yarısına yakın.

Ne oluyor yarısına yakını?

Yâni, yaşıyor!

Kaydırıldı

Bilirsiniz; İzmir'de bir sorgu yargıcı vardı: Vedat Altuna.

Bu yargıç, bundan yıllarca öncedenberi İzmir'deki «yağ skandalı» dâvasıyla uğraşıyordu. Bir ara kapanır gibi olmuştu bu yağ dâvası, Yargıç Altuna dâvayı yeniden ortaya çıkarttı. Sonra ne oldu, bilmeyiz. Bildiğimiz; bu yargıcın, İzmir'den alınıp Ordu iline verilmiş olduğudur.

Olayı duyanlar, «kaydırıldı» diyorlar.

Hani, dâva «yağ» dâvası olunca, bu «kaydırılma» işine pek de «hayır» diyemiyor insan. Yağdır, kayar!

Yara ve merhem

AP Genel Başkanı Demirel'den bir inci: «Seçimler, rejimin aldığı yarayı kapatmalı.»

Hangi rejimin?

12 Mart öncesi Demirel rejiminin...

Sonra?

Seçimler, bu yaralı rejimin yarasını iyi edecek ve yine 12 Mart öncesi Demirel rejimine dönülecek...

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellatlar (6)

(Geçen sayı, tarihçi Peçevili İbrahim Efendi'de kalmıştık. Peçevili İbrahim Efendi, cellât mezadı ve uğursuz eşya üzerine fevkalâde şayân-ı dikkat bir fıkra nakledecekti. İşte, naklediyor :)

İstanbul'da Atatürk Bulvarı üzerinde Bozdoğan kemerinin hemen yanıbaşında Belediye Müzesi yapılmış güzel medresenin bânisi (yâni medreseyi yaptıran), Onaltıncı asır sonu saray ricalinden Kapı ağası Gazanfer ağadır. Padişah Üçüncü Murat üzerindeki sonsuz nüfuzu ile rüşvet yolundan büyük bir servet yapmıştı (TOPLUM — mizah'ın notu : bu heriflerin hepsi öyledir zaten! Rüşvetçi keratalar. Kökleri kurusun). O zamanlar İstanbul'da Rüstem Ağa isminde namlı bir saatçı ve kuyumcu vardı. Hakikaten büyük sanatkârdı. Gazanfer Ağa bu zata fevkalâde kıymetli elmaslarla müzeyyen (işlenmiş) bir koyun saati yaptırmıştı; (cephe saatinin daha büyüğü, koyunda muhafaza edilen saat), saatin cevahirini de kendisi vermişti. Kapı Ağası Gazanfer Ağa cellâda verilince, Ağanın meşhur murassa saati koynundan çıkmış, cellât eline düşmüştü. Cellâtlar, başlı başına bir servet olan bu saat için bir mezat yaptılar... Saati cellât mezadından Tırnakçı Hasan Paşa satın almıştı. Az sonra Tırnakçı Paşa da idam olundu, saat yine cellât mezadına düştü... Bu sefer de bu harikulâde güzel saati pek ucuz bir bedel mukabili Kasım Paşa satın aldı... Bir-iki ay geçti geçmedi... Kasım Paşa da cellâda verildi, saat onun da koynundan çıktı ve üçüncü defa cellât mezadına düştü... Bu sefer de Gazanfer Ağanın meş'um (uğursuz) saatini Sadrâzam Derviş Paşa satın aldı ve kardeşi bir Ahmet veya Mehmet Beye hediye etti. Ahmet veya Mehmet Bey dedim, müverrihler bu zatın ismini yazmıyorlar, pek genç yaşında, yâni tüysüz bir delikanlı iken Sadrâzamın himâyesinde Eğriboz Sancak Beyliğine tâyin edildiği için «Civan Bey» diye lâkap takılmış ve adı unutulmuştur.

(Hani, insanın, «âferin saat!» diyesi geliyor. Bundan sonrasını gelecek sayıda okuyacaksınız. Rüşvetçi paşanın uğursuz saatinin nelere kaadir olduğunu bir görün!)

TOPLUM mizah

«DEVLET ANA»
Kemal TAHİR